

İRADƏ ƏLİLİ

**DÖYÜŞÇÜ XANIMIN
SƏNGƏR
XATİRƏLƏRİ**

Bakı - "MBM" - 2015

***Kitab sonuncu Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı
Cəvahirat xanım Abdullayevanın həyatından bəhs edir.***

Redaktor: **GERMAN**
Korrektor: **İLHAMƏ SULTAN**
Operatorlar: **LEYLA HƏSƏNOVA**
ÜLVİYYƏ ƏLİYEVƏ

**İradə Əlili. “Döyüşçü xanımın səngər xatirələri”.
Bakı. “MBM”. 2015. 120 səh.**

© İradə Əlili, 2015.

“Xalqımız əsrlər boyu həmişə öz torpağını qoruyub, öz milli azadlığını, qürurunu müdafiə edib və bu gün də müdafiə etməyə qadirdir. ”

H. Əliyev

KEÇMİŞDƏN GƏLƏN GÜLLƏ SƏSLƏRİ (ÖN SÖZ)

Azərbaycan Respublikasının bu günkü xəritəsindəki Qarabağ böyük bir qan ləkəsinə oxşayır. Oxşayır deyəndə ki, elə qan ləkəsidir. Ürəyindən vurulmuş Azərbaycanın iyirmi ildən artıqdır ki, laxtalanmaq bilməyən qanının ləkəsidir bu. Özünü bu Vətənə sipər edib, şəhid olan iyirmi üç minə yaxın Azərbaycan vətəndaşının şəhid qanından yaranan qan gölüdür bu ləkə. Və bir də elə tariximizin qan yaddaşındakı, vicdanımızdakı ləkədir intiqamı alınmamış bu qan ləkəsi.

Atəşkəs elan olunmasından iyirmi bir il ötür. İyirmi bir il. Bu zaman arzində nələr dəyişib, hansı irəliləyiş olub, hansı işlər görüüb o qan ləkəsinin xəritəmizdən, tariximizdən, vicdanımızdan silinməsi üçün? Çox cəhdlər olub dövlət tərəfindən bu ləkənin sülh yolu ilə silinməsi üçün, amma hələ nəticə görünmür, o ləkə hələ yerindədir. Görünür İraqı viranə qoyanlar, Suriyanı, Misiri dağıdanlar, İsrailə Fələstini barışmağa qoymayanlar, Ukraynanı odlara qalayıb, yerlə yeksan edənlər bu ləkənin xəritədən silinməsində maraqlı deyillər.

Atəşkəsdən sonra doğulan uşaqların belə xeylisi artıq hərbi xidmətdə olublar, Vətənə sədaqət andı içiblər, Ali baş komandanın əmrinə müntəzirdirlər ki, düşmən üstünə getsinlər. Keçmiş döyüşçülərin də böyük bir hissəsi yaşları əllini keçməsinə baxmayaraq bu əmri gözləyirlər. Amma bu gün dünya müstəvisində baş verənlərə nəzər salanda görünür ki, bu da asan məsələ deyil. Nəysə... Bu başqa mövzudur.

Bu gün qarşımızda bir neçə sual durur.

1. Sonuncu Qarabağ müharibəsinin başlama səbəbləri kifayət qədər öyrənilibmi?

2. Xalqımızın başına gətirilənlərə görə kimsə cəzalandırılıbmı?

3. O dövrdə səlahiyyət sahibi olan, lakin laqeyd mövqedən çıxış edən, xalqın, dövlətin taleyinə biganə olan, hətta xalqı

partiya yaratmaq adı ilə parçalayan insanlara - gözün üstdə qaşın var - deyənlər olubmu?

4. Mühəribədə şəhid olanların, əlil olanların, döyüşənlərin igidlikləri kifayət qədər öyrənilib, təbliğ edilibmi?..

Suallar çoxdur, amma hamısının bircə cavabı var: - Xeyr!!! Deməli heç birimiz üzərimizə düşən məsuliyyəti lazımınca qiymətləndirib, vəzifələrimizi layiqincə yerinə yetirmirik. Ələlxüsus da yazarlar. Hər yazar, heç olmazsa, bircə döyüşçü haqqında yazsaydı, bəlkə də diqqətdən kənarda qalan olmazdı. Bu baxımdan əlinizdəki bu kitab kiçik olsa da böyük bir istəkdən yaranıb. Müəllif İradə Əlili əziyyətlərdən keçərək bu kitabı araya, ərsəyə gətirə bilib.

İradə xanım incə qəlbə, həssas duyğulara, yanar ürəyə malik olan istedadlı bir şairədir. Onun özünə məxsus tərzdə yazılmış gözəl, adamı düşündürən, xəyallandıran şeirləri var. Onun şeirlərinə diqqət yetirin:

BİR DÜNYA İSTƏYİRƏM

*Bir sakit dünya istəyirəm mən,
Orda çiçəklərin savaşı olsun.
Bir sakit dünya istəyirəm mən,
Orda sevgilərin limanı olsun.
Yansın bu dünyada sevgidən məşəl,
Onun istisinə vicdan qızınsın.
Bir savaqsız dünya istəyirəm mən,
Bu sakit dünyanın yağışı, qarı,
Fərəhlə dolu gülüşlər olsun.
Onun qürub çağı səadət olsun.
Bədirlənmiş ayın nur işığı tək,
Düşünən beyinlər bir mayak olsun,
Bu sakit dünyanın təməlin qoysun.
Savaqsız bir dünya istəyirəm mən,
Körpə təbəssümü onu bəzəsin.
Sülh sözü yazılsın buludlarına,*

*Hər kəs xosbəxtliyə özü tələssin.
Sakit bir dünya istəyirəm mən,
Nə ana yas tutsun, qara bağlasın,
Nə də həyəcandan küncə sıxılan
Məsum, gül körpələr qorxub ağlasın.*

ANA!

*Dərdim sevdiyin əlvan gülləri,
Masamın üstünə mən qoydum, ana!
Yaşamaq çətindir, sənsiz günləri,
Sənsizlikdən artıq çox doydum, ana!
Bu gün hər zamandan çox-çox darıxdım,
Qısılmaq istədim köksünə sənin.
Darıxdı saçlarım sığalın üçün,
Darıxdım, ay ana, nəfəsin üçün.
Mənə "balam" deyən şirin dilinçin,
Dərdlərin köksümdə yığılıb çin-çin.
Kədərdən-kədərə hey dolub axdım,
Göz yaşım da heç ovunmadım.
Səni axtardım hey, tapacam sandım,
Səninçin bu gün çox, çox darıxmışam.
Qayıt gəl ömrümə, qayıt, ay ana,
Sənsiz mən... Sənsiz mən çox karıxmışam*

DOST

*Gözümdə dünyanın işığı sönür,
Bəlkə bu dünyadır, tərsinə dönür.
Azalıb ümidlər kədərə dönüb,
Sevinc öz payını qəmimlə bölür.
Baxıram insanlıq niyyətlərinə,
Beşikdən yalanla ərsəyə gəlmiş.
Dostum, güvənmək istərəm mən sədaqətə
Ümid saxta qapılarda,
həqiqət zara gəlmiş!*

*İnsanlıqdır ürəkdə ən əziz olan
“Bir yandan boşalıb bir yandan dolan”
Bu dünya kimləri salıb oduna
Sığallayıb, tumar verib çəkib toruna.
Dostum, inanmaq istərəm ülvî dostluğa.
Bu yalan dünyanın işığıyla
Dolammadım, dost.
Düzümü yalanla böləmmədim mən!
Bir dostla qəlbimi böləmmədim mən!*

XOŞBƏXT OLMAQ İSTƏYİRƏM

*Uzaqda, lap uzaqlarda
Dənizlə baş-başa qalıb
Sahil olmaq istəyirəm.
Ləpələrlə qucaqlaşıb,
Arzuları mən paylaşıb
İçimdəki istək ilə
Olsun sahil dərd yoldaşım.
Dərya mənə ümid versin
Öz körpəsi damla ilə.
Bir ürəkdə yuva salıb,
Səadəti soraqlaşıb
Xoşbəxt olmaq istəyirəm.*

Amma bu kitab şər kitabı deyil, müharibənin ağrı-acısını yetərinə dadmış, əziyyətini çiyinlərində çəkmiş igid bir xanım haqqında reallığa söykənən orijinal bir əsərdir. Bu xanım Cəvahirat xanımdır. Bu xanımı çoxlarımız hər gün görür, yanından keçir, həmsöhbət olur, başqalarından fərqləndirmirik. Amma İradə Əlili onun keçmişinə baş vurub, döyüş yoluna nəzər salıb, sağ qalan döyüşçü yoldaşları ilə görüşüb, məlumatlar toplayıb. Topladıklarını da səliqəylə, səbirlə vərəqlərə köçürərək kitab halına salıb. Bu kitab İradə xanımın ümumilikdə dördüncü,

müharibə mövzulu ikinci kitabıdır. Düzdür, bəzi məqamlarda açıq-aydın hiss olunur ki, bu mövzuda yazmaq müəllif üçün çətinidir, çünki o, müharibə gedən bölgələrdə yaşamayıb, müharibə görməyib. Amma içindən gələn bir istək onu bu mövzuya biganə qalmağa qoymayıb. Çünki İradə Əlili Vətəninə sonsuz məhəbbətlə sevən, dövlətinin daha da inkişaf edərək dünya miqyasında öncüllər sırasına çıxmasını istəyən vətənpərvər xanımdır. Bu baxımdan müəllifin gördüyü iş, tutduğu yol təqdirəlayiqdir, yazdığı kitab isə əlinizdədir. O, bu kitabı yazmaq istəyi ilə xeyli insanlarla görüşüb, keçmişə qayıdıb, Qarabağda atılan güllə səslərini "eşidib", gülləyə tuş gələn insanların ağrısını öz canında hiss edib, o günlərin vahiməsini yaşayıb, içindən keçirib, özününküləşdirib, mövzunu özü üçün doğmalaşdırıb. Oxuyun, başqalarına da tövsiyə edin. Çünki dünənimizi bilmədən sabaha addımlamaq səhrada kor-koranə su tapmaq sevdasına bənzəyir.

Hörmətli, İradə xanım, mən sizi də, Cəvahirat xanımı da tanıdığımdan, hətta bu kitabda adı çəkilən bir çox insanlarla, keçmiş döyüşçülərlə şəxsən tanış olduğumdan yazılanların hamısının səmimiyyətinə inanır və bir oxucu kimi sizə öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

German, şair-publisist

*Hünərli dünyada təxtü-tac alar-,
Alçalmaz heç zaman, başı ucalar.*

Nizami Gəncəvi

HƏCƏR QEYRƏTLİ, TOMRIS DƏYANƏTLİ EL QIZIMIZ

Müharibə iştirakçıları yaxşı bilirlər ki, müharibə filmlərdəki kimi maraqlı və asan olmur. Həm də müharibə qorxaqların, iradəsizlərin yeri deyil. Düşmən gülləsinə sinə gərmək üçün sağlam canın, dəmir iradən, döyüşkən ruhun və ən əsası köksündə Vətən sevgisi ilə döyünən ürəyin olmalıdır. Sonuncu Qarabağ müharibəsində on minlərlə cəsur insanlarımız düşmənin üstünə yeridilər. Gözlərini qırpmadan, canlarını əsirgəmədən. Müharibədə iştirak etmiş bu döyüşçülərin həyatını qələmə alıb, onların şücaətini tarixin yaddaşında əbədləşdirmək, gələcək nəsillərə çatdırmaq üçün o döyüşçülərlə görüşmək, onlarla ünsiyyətdə olmaq şərəfidir.

Sevilən şairimiz Məmməd Araz - “Vətən daşı olmayandan, olmaz ölkə vətəndaşı” - söyləmişdir. Vətənin azadlığı və onun torpaqlarının qorunması üçün atılan hər bir addım Vətənin var olması deməkdir və Vətənimizin var olması bizim də varlığımızın təsdiqidir. Ana Vətən təhlükədə olan zaman nə oğlan, nə qız? Canımız bahasına olsa da yurdumuzu-yuvamızı hiyləgər, məkirli düşməndən qorumalıyıq! Bu ağırlı günlərimizdə Həcər qeyrətli, Tomris dəyanətli el qızlarımız Vətənin müdafiəsində canlarını qurban verməyə hazır idilər. O, uşaqlıqda xaraktercə yaşıdlarından fərqlənirdi. Başqa həmyaşıdları kimi güzgü önündə dayanıb, özünə sığal verməzdi, gələcəklə oynayıb, vaxtını ona sərf etməzdi. Ancaq dərstdən sonra boş vaxtlarında həyətdə qonşu oğlanlara qoşulardı, müzakirə, mübahisə edərdi onlarla. Hətta qonşu oğlanları ilə dava etməkdən qorxmurdu, çəkinmirdi bu cəsarətli qız. Müharibəni o yalnız filmlərdə seyr edib, filmlərdə görmüşdü. Heç ağlına belə gətirməzdi ki, bir vaxt filmlərdə gördüyü səhnələri həyatda özü edəcəkdir və Vətənin müdafiəsi üçün silaha sarılacaqdır. 1990-cı illərdə Qarabağın erməni təcavüzü hamı kimi Cəvahirat Abdullayevanı da çox qəzəbləndirmişdi. O, cəbhəyə gedib, azgın düşməne qarşı döyüşmək istəyirdi, lakin evdən icazə ala bilmirdi. Vətən sevgisi, torpaq sevgisi, düşməni torpaqlarımızdan qovmaq inadı çox olduğundan o, 1991-ci il noyabr ayı

uzunboğaz çəkmələrini təmirə aparmaq bəhanəsi ilə evdən avtobus vağzalına gəlir və Ağdama bileet alıb, döyüş bölgəsinə yola düşür.

“Bu torpaq uğrunda ölməyə dəyər” deyən cəsur xanım Cəvahirat Abdullayeva Abdulla qızı 1960-cı ildə Balakən rayonunun Qullar kəndində anadan olub. 4 qardaşın bir bacısıdır. Gənclik illərinə nəzər salsaq, onun idman sahəsində uğurlarını görmüş oluruq. O idmanın müxtəlif növləri ilə məşğul olması, o cümlədən üzgüçülük üzrə keçmiş Yuqoslaviyada (indiki Serbiya və Xorvatiya) keçirilən yarışlara vəsiqə qazanması yəqin ki, onun döyüşkən, mübariz ruhlu insan kimi yetişməsinə kömək edir. Cəvahirat orta məktəbi bitirib Bakıya gəlir və şəhərin gur izdihamlı həyatına alışır. Xəzər Gəmiçiliyi idarəsində işə başlayır və eyni zaman da tibb bacısı kursunu bitirir. Amma onu o zaman Azərbaycan üçün olan təhlükə narahat edirdi. Düşüncəsi, fikri erməni şovinistlərinin Azərbaycana etdiyi nadürüst hərəkətlərində idi. Bu o dövr idi ki, xain qonşu bizimlə torpaq davasına qalxmışdı. Yaraqlanmış erməni quldurları kəndlərimizə hücum edir, dinc əhaliyə əziyyət verir, talan edirdilər. Qeyrətli jurnalistimiz, rəhmətlik Çingiz Mustafayevin Azərbaycan televiziya məkanında çağırışından sonra 1991-ci il noyabrın 23-də Cəvahirat xanım döyüşə getməyi qərara alır. “Ali Sovetin önündə bir gənc qız gördüm. Bu qız Kəmalə Qəhrəmanova idi. Elə ordakı tanışlıq bizim ikimizin birlikdə döyüş yolumuzun bir yerdə keçməsinə başlanğıc oldu”-deyir Cəvahirat xanım. O vaxt Ağdamda “Qarabağ müdafiə şahinləri” dəstəsi vardı, birbaşa oraya getdi. İlk döyüşü 1992-ci ilin yanvarında olub. İlk döyüşündə onu döyüşə buraxmaq istəməyiblər, amma bu cəsur qız israrla – “Mən döyüşməyə gəlmişəm” deyib və döyüşə atılıb silahdaşları ilə. Cəvahirat xanım birinci döyüşü həyacanla belə xatırlayır. ” Döyüşdə 8 nəfər yaralandı bir nəfərimiz şəhid oldu. Ermənilər bizi Xramord kəndin tam içərisinə buraxdı sonra üzərimizə hücum keçdilər. Solumda Nazim adlı oğlan Qarabala ləqəbli Adil, sağımda Qəhrəman yaralandılar. Qəhrəman elə bir yerdə yığılıb qalmışdı ki, ona yaxın düşmək mümkün deyildi. Eyni zamanda

da Bakının Qobu kəndindən Elxan adlı oğlanda yeganə döyüş maşınımız var idi. Gördüm yaralıların sayı artır, arxada olan uşaqları danladım ki, tez gələn kömək edin yaralı olan döyüşçü yoldaşlarımızı çıxarağın sonra gec olar. Qəhrəmandan başqa bütün yaralıları biz döyüş xəttindən çıxara bildik. Mən onu qoyub gedə bilmirdim. Çox çətinliklə də olsa, onu döyüş xəttindən çıxardım. Həyatımda ən dəhşətli anım onda olub. Qış ayı ola, özü də gecə saat 12:00. Qabaqdan gələn qaraltı bilmirdim ermənidir, yoxsa özümüzünkü. Ağdamda “Tək çinar” deyilən yer var, ora necə gəlib çıxdım, bir olan Allah bilir”. Elə ilk döyüşdən sonra bu qəhrəman xanımın adı dillərə düşür. Sözü, söhbəti Qarabağı dolaşır. “Ağdam” qəzeti yazır ki, Qarabağın Həcəri döyüş gedən ərazidə 6 nəfər yaralıni xilas edib.

Döyüşçülər 1992-ci il yanvar ayının 31-də Xramord kəndini ermənilərdən təmizləyib, ələ keçirdilər. Qələbə hamını sevindir-mişdi. Az sonra əmr gəldi ki, dayanmayın, Xanabadı da tutmaq lazımdır. Dəstə kəndə sarı irəliləyirdi. Arxadan kömək gələcə-yini öyrənmişdilər. Burada ermənilərin mövqeyi çox möhkəm idi. Əlavə qüvvə olmadan keçinmək mümkün deyildi. Yolda vətən-pərvər şairimiz Xəlil Rza Ulutürk oğlu Təbrizlə söhbət edə-edə gedirdilər. Təbriz bu qorxmaz xanıma söylədi ki, sənın qoçaq-lığını biz də eşitmişik, keç bizim batalyonumuza. Cəvahirat xanım bu təklifə bir az tərəddüd etdi, amma qəti cavab vermədi. Elə bu zaman düşmən tərəfi onların üstünə dolu kimi güllə yağdırmağa başladı. Bu dəm döyüşçülər pərən-pərən düşdülər və hərə bir tərəfdən düşməne cavab atəşi açdı. Güclü atışma davam edəndə bir tankımızı vurdular. Güclü atışma zamanı zirehli texnikanın heyətini xilas etmək, yaralıları döyüş meyda-nından çıxarmağa çalışsalar da güllə göz açmağa imkan vermirdi. Təbriz yüksəklikdən düşməne sarı aramsız atəş açdı ki, döyüşçü yoldaşları yaralı ekipajı xilas edə bilsinlər. Çox çətinliklə döyüşçü yoldaşları bədən üzvləri yanımış ekipajı tankdan çıxarda bildilər. Bu ağır döyüşdən geriye - Ağdama qayıtdılar. Cəvahirat Təbrizi nə qədər soraqladısa, soruşdusa heç kim onun harda olması haqqında bir məlumat vermədi. Fevralın 3-də girov götürülmüş

meyitləri geri alanda Təbrizin də onların arasında olduğunu gördü və dünyası qaraldı. Hönkür-hönkür ağlayıb “Körpə Gültacını, Türkanını gözü yaşlı qoydun, Təbriz” deyə haray çəkdi. Neçə gün qanı qara gəzdi. Döyüşçü yoldaşının itkisi onu sarsıtmışdı. Təbrizin ona söylədiyi - “çox qoçaqsan, keç bizim batalyona” - fikrini çox düşünür, özü-özlüyündə götür-qoy edir və sonda onun arzusunu yerinə yetirməyi qərara alır. Düşünür ki, bu qərarla Təbrizin ruhu şad olar. Xudu Xuduyevin batalyonuna keçir. Daha sonra fevralın axırlarında dəstələr birləşən zaman Şuşa batalyonuna dəyişdirilir.

Cəvahirat xanımın döyüş yolu bağıri yaralı Şuşamızdan da keçib. O zaman Şuşa öz qərib ömrünü, xəzan fəslini yaşayırdı. Növrağı, cahcəlalı pozulmuşdu. Cəvahirat xanımın dediklərindən belə aydın olur ki, batalyonları Hacıtəlası, Öküzüçan, Kirs dağlarında döyüş mövqelərini möhkəmləndirdiyi zaman o da keşikdə durmuşdur. 1992-ci il martın 30-da ermənilərin güclü hücumu nəticəsində Öküzüçan yüksəkliyi verildi. Lakin bir neçə dəstənin köməkliyi ilə bu yüksəkliyi düşməndən geri almaq üçün hücum edirlər. Düşmənin tərəfindən pulemyotların atəşi irəli getməyə mane olurdu, susmurdu. Bu dəm igid döyüşçü Sahib ermənilərin atəş nöqtəsinə qumbara atmaqla düşmənin pulemyotunu susdurmağa nail oldu. Amma Cəvahirat xanımgil hücumda keçsələr də, Sahib yağı gülləsindən həlak olur. Həmin vaxt digər dəhşətli mənzərə də hamını sarsıdır. Yüksəklikdə qərar tutub ratsiyanın normal işləməsinə təmin edən rabitəçi Pənahı erməni quldurları girov götürərək işgəncə ilə öldürüblərmiş. 18 yaşlı bu gənc, cəsur oğlana əzab və işgəncələr verirlərmiş ki, çağırış parolunu versin. Yeri cənnətlik olan bu cəsur oğlan şifrələnmiş lenti udaraq parolun ermənilərin əlinə keçməsinə imkan vermir. Cəvahirat xanım müharibədəki xatirələri göz önünə gətirib, danışdıqca gözüünün yaşını saxlaya bilmirdi və o keçən günlərin acısını təkrar hiss etdiyi üçün qəhər ona imkan vermirdi ki, fikrini daha aydın söyləsin. Amma mən ona çox sual verib, həyacanlandırmaq istəmədim və gözlədim ki, növbəti xatirəsini danışsın. Masanın üzərində olan döyüşçü yoldaşlarının şəkillərinə baxıb dərinləndirir.

köks ötürüb, fikrə daldı, gözündən biixtiyar yaşlar süzülməyə başladı. Bir müddətdən sonra sakitləşib “İradə xanım, əzizim, bizim kimi ön cəbhədə olan xanımlardan tarixin yaddaşında qalacaq kitablar yazırsınız, bu mənə çox sevindirir. Gələcək nəsillər bizim torpağımızı necə qoruduğumuzu və onun haqqında necə vuruşduğumuzu oxuyub, biləcəklər. Bizim Vətən sevgimizi duyacaqlar” dedi və növbəti xatirəsini danışmağa başladı.

Qəhrəman Ramiz Qəmbərovdan söhbət etdi bu cəsur xanım. Qorxmaz igid Ramiz Qəhrəmanovun ölümünün Şuşalıları sındırıb, sarsıtdığından çox danışdı. Ramiz döyüşdə ağır güllə yarası alıb. Cəvahirat xanım onu hospitale çox ağır vəziyyətdə gətirir və bu cəsur döyüşçü özünə bir balaca gəldikdən sonra silahdaşlarına Cəvahirat xanımı göstərib deyir ki,- “ Bu qız ölümün gözünün içinə dik baxır. Onu qoruyun”. Cəvahir xanım özü də bir şeyə təəccüb edir. Daim odun-alovun içinə atılıb həyatını təhlükə qarşısında qoysa da ölüm ondan yan keçib. ”Bəlkə də, bu, mənə olan sevgisini özüylə məzara aparan cəsur oğlanının (Mübarizin-öz sevgisini yalnız anasına və bacısına deyibmiş), bəlkə də Allahın dərgahında üz tutub mənim salamatlığımı ondan diləyən atamın duaları idi, bilmirəm....” - deyir Cəvahirat xanım.

Sevgi haqqında soruşmadım, çünki ailə quracağı vaxt, o dövr müharibədə iştirak edib, döyüşdüğü illərə bağlanmışdı gənclik illəri. Ürək etmədim. Bəlkə o mövzuya toxunmamağım daha münasib idi.

*Cəvahirat xanım odlu səngərlərə atıl-
nadək Qarabağ torpağını ancaq xəyalən
dolaşmışdı. Füsunkarlığını, bənzərsiz gözəl-
liyini hələ lap uşaqlıqdan eşitdiyi bu yerləri
təsəvvüründə canlandırar, quştək qanad çalıb
Cıdır düzünə, suyu can məlhəmi İsa bulağına,
qoynu tər bənöbşəli Səkili bulağa mehman
olmaq istərdi. Tale elə gətirdi ki, dinc
günlərdə həsrətini çəkdiyi bu yurd yerlərimizi
barıt qoxulu müharibə illərində qarış-qarış
gəzməli oldu...*

**СƏVAHİRAT
XANIMIN
XATİRƏLƏRİ...**

Mən 1960-cı il Yanvarın 31-də Balakən şəhəri Qullar kəndində qulluqçu ailəsində dünyaya göz açmışam. Biz ailədə üç qardaş, bir bacı olmuşuq. Uşaqlıqda mən tez-tez xəstələnmişəm. Onun üçün həkimlərin məsləhəti ilə yaşayış yerimi dəyişib, Zaqatala şəhərinin Yuxarı Çardaqlar kəndində yaşayan Fatimət bibimgildə yaşamalı olmuşam. Həmin kənddə də orta məktəbi oxuyub bitirmişəm. Bibim Fatimətin iki qızı, bir oğlu var idi. Həyat yoldaşı isə çox cavan yaşlarında dünyasını dəyişmişdi. Mən evin kişi işlərini öz boynuma götürmüşdüm. O vaxtlar kənddə qaz yox idi. Mən meşədən bibim qızı Hənifətlə gedib, odun yığıb evə gətirərdim. Həyətdə olan qoz, fındıq və alma ağacının başına çıxıb, özüm tək başına onun məhsullarını yığardım. Həyətdə olan otu özüm dəryazla biçərdim. Bunu görən qonşu kişilər bibimə deyərdilər: - “Bu qız oğlan olmalıymış!”. Çox-çox uzaqlarda qalan əlçatmaz uşaqlığımı belə xatırlayıram.

Heç nədən qorxmurdum. Bir dəfə qonşu oğlan nə dedisə yerdən bir daş parçasını götürüb, onun başına vurub yaraladım. Evdən məni axtarırdılar ki, bu etdiyim iş üçün məni cəzalandırsınlar mənə nərdivanla evin çardağına çıxdım, nərdivanı da özümlə götürdüm ki, çardağa qalxa bilməsinlər, axşama qədər orda gizləndim və evin çardağında olan almaları yeyə-yeyə dincəldim. Heç bir şey olmamış kimi gələcək xəyallarım haqqında düşünürdüm. Hələ yadımdadı, bir neçə dəfə mərcə girib gecə vaxtı yaşlılarımın cürət edə bilmədiyi hərəkəti edib, gecə yarısı meşəyə yaxın olan qəbiristanlığa getmiş, orda bir dövrə vurub geri dönmüşdüm. Fatimət bibim məni çox istəyirdi, namazı-duası olan nurani bir xanım idi. Allah ona rəhmət etsin. Bir şeyi də deyim ki, dərstdən sora məni axtaranlar dağların, ağacların başında tapardılar. İllər keçdi mən Bakıya gəldim. Bakı Xəzər Dəniz Gəmiçiliyində işə başladım. Hələ o vaxtlar 1941-1945-ci illərdə Böyük Vətən Müharibəsinə həsr olunmuş filmlərə baxanda, gözümlü tavana zilləyib ürəyimdən keçirdirdim, kaş

o vaxtlar mən olaydım, müharibəyə gedib qəhrəmanlıq göstərəydim. Kitablarda, jurnallarda, qəzetlərdə məndən yazaydılar, ekranlarda məni göstəyərdilər. Amma yatıb yuxuma belə gəlməzdi ki, üzdənirəq qonşularımız ermənilərin nankorluğu, yeniyetməlik düşüncələrimi gerçəkləşdirəcəkdi. Topxana meşəsinə olan haqsızlığa dair etiraz aksiyalarında, Meydan Hərəkəti, 20 Yanvar hadisələrində mən də vətən sevrərlərlə bərabər idim. 1990-cı ilin 20 Yanvarında o qanlı gecədə olan hadisələr gözümün önündən getmir. İndiki kimi yadımdadı Semaşko xəstəxanasında (indiki Musa Nağıyev adına xəstəxana) yaralılara qan verirdim və onlarla bərabər idim. Xəstəxanadan gec çıxası oldum və komendant saatına (Fövqəladə vəziyyət ilə əlaqədar Bakıda gecə vaxtı üçün qadağan saati təyin edilmişdi) düşdüm və məni tutub Sabir bağının yanında yerləşən hərbi Komendantlığa apardılar, səhərə qədər saxladılar. Sağ qalmağım möcüzə idi. 1991-ci ildə milli qəhrəman Çingiz Mustafayev Azərbaycan televiziyası vasitəsi ilə çıxış etdi ki, Qarabağ əldən gedir, kim nə bacarırsa onu etməsi lazımdır. Biz də Noyabrın 21-də Milli Məclisin qarşısına toplaşdıq. Mənimlə bərabər Türkiyə vətəndaşı Azaərbaycanda təhsil alan tələbə Lalə Taşkan, üç avtobus adam Ağdama yollandıq. Bizi özünü müdafiə batalyonuna göndərdilər. İki qoçaq qız qardaşlarımızla bərabər vuruşurduq və onlara dəstək olurduq, döyüş zamanı irəlində gedib, əl edib həyəcanla qorxu içində olan döyüşçü yoldaşlarımıza deyirdik :- “İrəli gəlin, qorxmayın biz buradayıq!”. İlk döyüş yadımdadır, Xramord uğrunda gedən döyüşlərə qatıldım. Döyüşlər gedən zaman Əhmədavar kəndindən bölük komandiri, Oruc Cabbarov məni döyüşə hazır vəziyyətdə görüb ”Sən hara?! Geri qayıt!” -dedi. Təbii ki, mən onun sözünü dinləmədim və Xramordda gedən qızğın döyüşə qatıldım. Xramordda bir orta məktəb var idi, onun yaxınlığında qızğın döyüş gedirdi. Məktəbin zirzəmisindən qaçan erməniini gördük, onu yaraladıq əlindən silahını aldım və qulaqlarını kəsdim. Silahı o andaca komandirə təhvil ver-

dim. Həmin döyüşdə bizdən də çox yaralananlar oldu. Qarabala ləqəbi ilə tanınan rəhmətlik Adil ağzından, Abdal Qəhrəman isə qarın nahıyyəsindən, Qobulu Elxan başından yaralandı. Döyüş gedərkən zirehli texnikanı (tankı) ermənilər vurdular Bəxtiyar qardaşımız ordan sağ çıxa bildi. Çox ağır döyüş oldu. Mən yaralıları döyüş bölgəsindən uzaqlaşdırdım və onların silahlarını topladım. Xramorddan uzaqlaşmaq istəyəndə birdən məktəbə tərəf istiqamət aldım, əlimdə beş ədəd avtomatla məktəbin qapısından 5-6 pilləkənlə məktəbin zirzəmisinə düşürdüm ki, ürəyimdən bir səs gəldi "geri qayıt, irəliyə getmə!". Mən fikirləşdim, qapının kandarına mina basdırmış ola bilərlər, parça-tikə olaram. Tərəddüd etmədən geri qayıtdım. Bir neçə gün keçdikdən sonra özümüzlə əsir götürdüyümüz erməni dedi ki, məktəbin zirzəmisində 80-90-a yaxın erməni gizlənibmiş. Xanabad uğrunda gedən döyüşlərin birində ermənilərə 12 itki verdik, 6 yaralımızı və 6 şəhidimizi əsir götürdülər həmin döyüşdən sonra 6 diri erməni ilə Sumqayıtlı Elşadı, Təbrizi və digər əsirlərimizi dəyişdik. Ermənilər o biri döyüşçüləri elə hala salmışdılar ki, onların cəsədlərini belə tanımaq olmurdu. Onu da qeyd etmək istəyirəm ki, mən fəxr edirəm ki, mənimlə çiyin-çiyinə döyüşən qardaşlarımdan Bəxşeyiş Paşayev, Mübariz Əhmədov, Təbriz Xəlibəyli, Ramiz Qəmbərov Azərbaycanın Milli Qəhrəmanlarıdır. Orada döyüşən igidlərimizi də unuda bilmərəm. Şəmkirdən şəhid Nizami Abdullayev, Rafael, Füzuli və Elxan qardaşları, Şəkili topçu Kamil, Namiq. Bəzi səbəbdən məni 1992-ci ilin əvvəli Şuşaya göndərdilər. "N" sayılı hərbi hissədə qulluq etməyə başladım. Şuşa ətrafında gedən ağır döyüşlərdə iştirak etmişəm. Döyüşlərdə olduğum tarixləri xatıralaya bilmirəm görün neçə il keçib. Öküzüçan, Kosalar, Hacıtalası kəndlərində döyüşlərdə iştirak etdim. Bu döyüşdə yaralananlar və şəhid olanlar gözümün önündən getmir. Ramiz Qəmbərov, Qaxlı Sahib Qadaşov, İbrahim Əliyev. Komandir qərara gəldi ki, Şəhid olmuş Sahibin cəsədini Əli dayı, mən, Qaxdan olan əsgərlər Müşfiq

və Etibar aparaq. Biz yola düşən ərəfədə Şuşadan çıxanda hərbiçilər postda maşını saxlayıb iki nəfəri aparmağı xahiş etdilər. Moskovalı “Trud” qəzetinin müxbirləri təşviş içində təcili yardım maşınına əyləşdilər. Onlar Laçına getmək istəyirdilər. Daşaltı istiqamətinə yol aldıq. Dolanbaclarda hər an təhlükə gözlənirdi. Birdən o istiqamətdən bizə mərmə atıldı. Atılan mərmilər xoşbəxtlikdən qayaya dəydi. Mərminin qəlpələri bizim maşına dəydi. Müxbirlərdən biri zərblə maşının içinə yıxıldı və başı (alın hissəsi) şəhidin tabutuna dəydi və qorxu dolu təlaş ilə ucadan söylədi: - ”Mənim nəyimə lazım idi axı, gəlib buradakı həqiqətləri yazım! Axı, mənim burda nə işim var idi!? Ölsəm balalarım yetim qalacaq!”. Onun bu sözü məni çox ağrıtdı dedim: Bəs bizim günahımız nə idi?! Sizin rus əsgərləriniz ermənilərlə birləşib oğullarımızı öldürür, balalarını yetim qoyurlar. Bu tabutda yatan oğlanın da arzusunu gözündə qoydunuz. O, mənim qadın olduğumu biləndə, utana-utana başını yerə dikərək dilləndi: “ Siz Azərbaycanın qəhrəman qadınısınız”. O zaman o müxbir məndən müsahibə almışdı. Müsahibəni verən zaman inanmırdım ki, o yazı doğrudan da çap oluna bilər. O yazının dərc olunduğunu mənə Babayev Qurban söylədi. Dedi ki, sənin haqqında “Azərbaycan qəhrəmanı” adlı məqalə Moskvada “Trud ”qəzetində çap olunub. 1992-ci il mayın 4-də döyüşdə fərqlənənlərə pul mükafatının verilməsinə qərar vermişdilər, o mənə də şamil olunmuşdu və 1993-cü ilin aprelin 15-i mənim üçün çox sevincli oldu. Qax rayonundan olan döyüşçülərə diqqət və qayğım üçün oranın icra hakimiyyətinin başçısı Kamal Muxtarlı mənə təşəkkür telegramı göndərmişdi.

Aprelin əvvəllərində Hacı talasında gedən döyüşlərin birində yaralandım. Sol tərəfimdə Şuşalı Rəhman adlı döyüşçü yoldaşım olmasaydı bəlkə də bu gün sağ qalmazdım. Rəhman təhlükəni görüb, bir az aralı dur- söyləməsəydi, artıq mən həyatda yox idim. Mən o döyüşdə sağ qalmağıma görə məni yaradan Allahıma və Rəhman

qardaşa borcluyam. Şuşa döyüşlərində komandirmiz Fəxrəddin Səfərov, Möhtəşəm Məhərrəmov, Məhərrəmov Mobil, Mənsur, “Kobra” Nazim, Yelmar iki oğlanları ilə, Kürd İslam (şəhid olub) Laçıının Ərdəşəvi kəndindən Loğman Turbəndiyev hər zaman xatirimdə və düşüncəmdədirlər. Adını unutduğum döyüşçü yoldaşlarım məni bağışlasınlar, axı uzun zaman keçib. Mən Ağdərə və Margüşavan, Ağdam, Şuşa, Goranboyun Talış kəndində döyüşmüşəm. 1993-cü il iyunun 3-dən 5-dək Margüşavanda döyüş zamanı çox irəliyə getmişdik. Arxamızda qalan erməni texnikası asta-asta gəlirdi. Səmadan isə qırıclarımız bombalayırdılar. Ermənilər itki verərək geri çəkilirdi. Biz də bir neçə batalyon Şuşa polisləri ilə qarşıya irəliləyirdik. Bir düşmən texnikası vurulmuşdu və onun üzərindəki yazını oxuya bilmirdik. Biz yolun sol tərəfində idik. Bu dəm mən geriye baxanda yolda durmuş maşınlarımızın və təcili yardım maşınımızın alışıb yandığını gördüm. Döyüşçü yoldaşım İslam Bağirova yanan maşınların istiqamətini göstərirdim ki, bu anda üzərində xaç şəkli olan tank bizimlə paralel durub lüləsini bizə tərəf tuşlamışdır. İslam mənim üstümə qışqırdı: - ”Keç arxamıza, sürünə-sürünə uzaqlaş!”. Mən isə döyüşçü yoldaşlarım İslama və Loğmana dedim ki, sizinlə bərabər öləcəyəm. Biz 10-15 döyüşçü olardıq, hamımız tankın bizə tuşlanmış lüləsinə baxırdıq. Birdən-birə tank sürətlə sürdü, getdi Ağdərəyə (Mardakert) girdi. Bizi təəccüb bürümüşdü, bu nə demək idi? İslam tez durbinlə tankın gedib dayandığı yeri izlədi. Baxanda gördü ki, bu tanka mərmilər yükləyirlər. Sən demə o bizim arxamızca mərmilər ata-ata gəlirmiş və bizə atəş açmağa mərmisi qalmayıbmış. Əmr gəldi, biz geri qayıtdıq. Qayıdan zaman axırın kənarında təcili yardım maşının sürücüsü, Şəmkir rayonundan olan Hidayət Balayevi ayaqlarından çox ağır yaralanmış vəziyyətdə gördük. Vaxt itirmədən onu Yevlax xəstəxanasına aparıb yerləşdirdik. Keçirdiyim ağır döyüşlər, ağır anlar heç vaxt yaddaşımdan silinməz. Goranboy rayonunun Tap Qaraqoyunlu kəndi uğrunda

gedən döyüşlərdə iştirak etmişəm. Döyüşçü yoldaşlarımın çoxunu ağır yaralamış bir erməni cəlladını diri-diri yandırmışam.

1992-ci ildə Ağdamdan olan Abdal Qəhrəmanı döyüşdən yaralı vəziyyətdə çıxartdım və onu ölümdən qurtardım Qəhrəmanın dediyi kimi. O mənə sağaldıqdan sonra bir şeir yazdı. O şeiri hər dəfə oxuyanda Mühəribədə keçirdiyim illər gözümün önündən bir film kimi keçib gedir. Göz yaşlarımı saxlaya bilmirəm.

VƏTƏN DEYƏN ELLƏRDƏ GÖRDÜM

*Ey ellər gözəli, ellər mələyi,
İncə məhəbbəti gözlərdə gördüm.
Xalqa şücaəti, arzu diləyi
Ölüm ayağında sizlərdə gördüm.*

*Sevdin vətəninini sən qarış-qarış,
Əhsən hünnərinə, əhsən, min alqış.
Əbədi məşəl ol, alovlan alış,
Qeyrət simvolunu düzlərdə gördüm.*

*O qanlı günlərdə girdin səngərə,
Atdığıın güllədən düşdü pəncərə,
Düşmənin qulağını verdin xəncərə,
Həcər surətini üzlərdə gördüm.*

*Bir yanvar ayında o qanlı gündə,
Azər, Qarabala düşəndə bəndə,
Hansı arzularla girmişdik kəndə,
İncə nəvazişi əllərdə gördüm.*

*Yaralı oğullar hər sızlayanda
Can deyib, yaranı sən bağlayanda,
Elxan Azərbaycan deyib ağlayanda
Vətən sevgisini dillərdə gördüm.*

*Qarabağ sənindir, Qarabağ mənim,
Gül tökür dağlarım, çölüm, çəmənəm
O vətən eşqinə ilk məhəbbətim
Gözlərdən süzülmüş göllərdə gördüm.*

*Abdal Qəhrəmanın arzu diləyi
Unutmaz o günü, var gələcəyi,
Cəvahir olubdur dağlar mələyi
Vətən, Vətən deyən ellərdə gördüm.*

31 Yanvar 1992-ci il Abdal Qəhrəman, Ağdam.

**CƏVAHİRAT XANIM
HAQQINDA
MÜSAHİBƏLƏR...**

AKİF NAĞIYEV CƏVAHİRAT XANIM HAQQINDA

İkinci qrup Qarabağ müharibəsinin əlili, Ağdam rayon sakini Akif Nağıyev Cəvahirat xanım haqqında belə söylədi: “Səngərdə yatmaq qadın üçün özü bir qəhrəmanlıqdır. Mən Cəvahiratın döyüşdüyü “N” sayılı hərbi hissədə qərargah rəisi idim. Onun cəsur döyüşçü olduğu haqqında məlumatım var idi. Cəvahirat ilk döyüşə girməmişdən öncə, biz ona təklif etdik ki, yeməxana və ya tibb məntəqəsində işləsin. O isə ısrarla dedi ki, mən bu hərbi hissəyə döyüşçü olaraq gəlmişəm və torpaqlarımızı zəbt edən mənfur düşmənlərlə döyüşəcəyəm. Cəvahirat Əsgəran rayonunun Naxçıvanik, Pircamal kəndlərində gedən döyüşlərdə çox fəal iştirak etmişdir. Mən onu igid bir xanım, döyüşçü kimi tanıyıram və fəxr edirəm ki, Azərbaycanın belə cəsur xanımları var”.

ALMAZ ZEYNALOVA
“ŞƏHİD AİLƏLƏRİNƏ
SOSIAL DƏSTƏK”
İCTİMAİ BİRLİYİNİN SƏDRİ

20 ilə yaxındır ki, mən Cəvahirat xanımı tanıyıram. Mənim onunla dostluğum tədbirlərin birində kapitan Gülarə Musayevanın təqdim etməyi ilə başladı. Cəvahirat xanımın vətənpərvərliyi, səmimiliyi, dürüstlüyü bizim dostluğumuzun ömürünün uzun olmasında böyük rolunu oynadı. Cəvahirat xanım haqqında bir yazı yazmağı düşünürdüm və bu istəyimi 1995-ci ildə “Azərbaycan ordusu” qəzetində “Qadın iki papağı üst-üstə qoysa da belə qadındır” başlığı adlı məqalə yazdım. Bu məqalədə onun döyüş yolundan və Azərbaycan qadınına məxsus nəcibliyindən söhbət açmışdım. Cəvahirat xanım bir insan kimi, bir xanım kimi, bir dost kimi çox dəyərlidir. Döyüşkən ruhlu, cəsur xanımın ürəyində hər zaman Vətən sevgisi çağlayıb. Mərd olan bu xanım özünü heç zaman reklam etməyib. Əsil Vətən sevgisi ilə yaşayan, torpaqlarımızın bütöv olmasını arzulayan və səhhətində problemlər olsada belə lazım gəlsə yenə döyüşə getməyə hazır olan döyüşçü xanım, Cəvahirat xanımın döyüş yolu haqqında bir kitab yazılmasını arzuladım. Bu arzumu sizə söylədim və İradə xanım, sizdə çox sağ olun ki, Vətən üçün canını fəda edən döyüşçüldən biri olan rəfiqəm Cəvahirat haqqında bu kitabı yazıb ərsəyə gətirdiniz. Bir təşkilat rəhbəri olaraq mən düşüncəmi belə izah edərdim ki, nə qədər bu cəsur insanlar haqqında kitablar yazılısada,

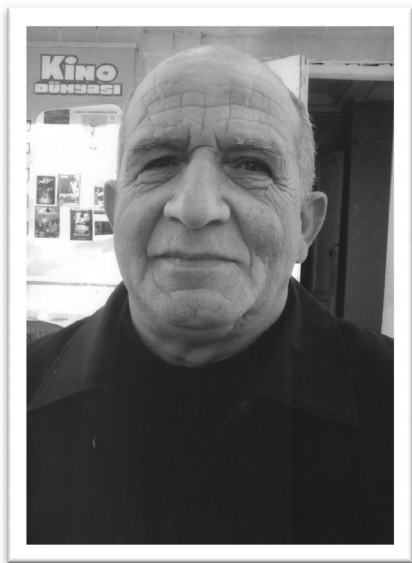
onların şücaəti haqqında deyilsə də belə azdır. Onlar haqqında məlumatlar yazılmalıdır ki, həm gənclər məlumatlansınlar, həm də tarixdə qalsın. Gələcək nəsillər bu yazılarla məlumatlanıb, Vətən uğrunda canınından-qanından keçən həmvətənlərimizi tanıyıb və onların mübarizliyindən nümunə götürsünlər.

**HACI ƏKBƏR RÜSTƏMOV
KEÇMİŞ DÖYÜŞÇÜ,
ELDAR BAĞIROV ADINA
845 SAYLI ÖZÜNÜMÜDAFİƏ
BATALYONUNUN
QƏRƏRGAH RƏİSİ**

Qarabağ müharibəsi çox insanların ömrünün axarını, həyat və düşüncə tərzini dəyişdi. Torpaq uğrunda mübarizəyə qalxan Azərbaycan vətəndaşları çox böyük ruh

yüksəkliyi ilə əvvəlcə etiraz səslərini ucaltmaq üçün meydanlara axışdılar, sonra isə səngərlərə atıldılar. Bu vətənpərvər insanlar arasında qızlar və qadınlar da vardı. Tibb işçisi kimi cəbhəyə gələnlərlə yanaşı, əlinə avtomat alıb kişilərlə çiyin-çiyinə döyüşən qızlar da vardı. Belə cəsur qızlardan biri də Cəvahirat idi. Onunla döyüş əməliyyatlarında iştirak edən keçmiş döyüşçülər yaxşı xatırlayırlar ki, Cəvahirat xanım qorxubilməz cəsur, çevik, igid və vətənpər və bir döyüşçü idi. O, döyüşçü yoldaşlarının qayğısına qalıb, yaralı əsgərləri döyüş meydanından çıxarmaqla yanaşı əlində avtomat ermənilərə qarşı amansızlıqla vuruşurdu da. Hətta bir dəfə bir erməni döyüşçüsünün qulağını da kəsmişdi. Müharibədə kimin həyatının harada bitəcəyi məlum deyil. Çünki istənilən anda gülləyə, minaya, raket qəlpəsinə tuş gələ bilərsən. Havayı gülləyə tuş gəlməmək üçün özün qorunmaqla yanaşı Allahın da nəzəri üstündə olmalıdır. Müharibə iştirakçısı olan qızlar, qadınlar isə canları ilə bərabər adlarını da qorumağa çalışmalıdırlar. Bəzi qadın döyüşçülərdən fərqli olaraq Cəvahirat xanım bu işin də öhtəsindən bacarıqla gəlirdi. Mən bu vətənpərvər xanıma uzun ömür, can sağlığı arzu edirəm. Bir də arzu edirəm ki, Qarabağı tezliklə azad edək, onu Qarabağa növbəti dəfə döyüşçü kimi deyil, fəxri qonaq kimi dəvət edək.

HÜSEYNOV QƏHRƏMANIN CƏVAHİRAT XANIM HAQQINDA SÖYLƏDİKLƏRİ

Ağdam rayon sakini təqaüdçü Hüseynov Qəhrəman Murad oğlu (Abdal Qəhrəman, şair) Cəvahirat xanımı 1991-ci ilin noyabr ayından tanıyır. O, N saylı Qarabağ Müdafiə Şahinləri hərbi hissəsində qərargah rəisi işləyib. Qəhrəman müəllim söhbətə belə başladı:

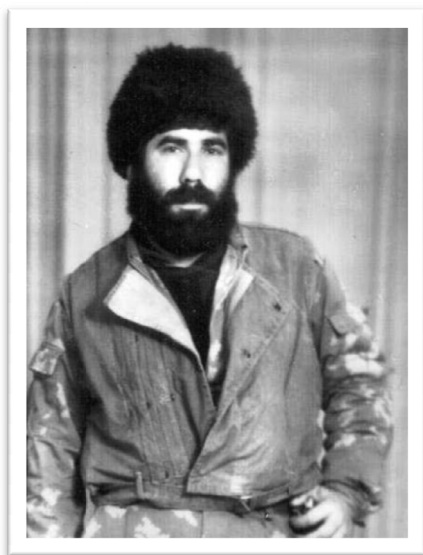
Daşaltı əməliyyatı uğursuz keçdikdən sonra Cəvahirat bizim hərbi hissəyə döyüşçü kimi gəldi. İlk döyüşümüz 1992-ci ilin 1 fevralında olub. Döyüşə 36 nəfər döyüşçü ilə girmişdik. 37-ci isə igid bacımız Cəvahirat idi. Əsgəran rayonunun Xramord kəndində erməni quldurları ilə ağır döyüşümüz oldu. Biz hücumə keçib kəndin içərisinə doğru irəlilədik, qarşımıza məktəb çıxdı. Sən demə, məktəbin zirzəmisində ermənilərlə dolu olub, biz bunu bilməmişik. Döyüşçü yoldaşlarımız ilə məktəbin içərisinə girdik, heç kəsi tapa bilmədik. Bir ermənini gördük, Ağdamdan olan döyüşçü Adil ermənini yaraladı. Bu zaman Cəvahirat dedi ki, gedirəm, o erməni quldurunun qulağın kəsib, gətirəcəyəm. Elə də etdi. Kəsilmiş qulağın üzərində gümüş sırğa var idi. Bu sırğa çox sirlərin üstünü açmağa bir açar oldu. Xaricdə yaşayan ermənilərin nümayəndəsi imiş. Həmin gün döyüşdə mənə üç güllə dəydi və mən ağır yara aldım. Halım çox pis idi. Döyüş yoldaşlarım döyüşürdülər. Yerdə üzü göyə uzanmış vəziyyətdə artıq huşumu itirməyə başlayırdım. Birdən başımın üstündə Cəvahiratı gördüm. Onun uşaqlara

dediyi sözü eşitdim: - “Qəhrəmanı burdan tez çıxartmaq lazımdır, vəziyyəti ağırdır!” və məni kürəyinə alıb 2 km yolu məktəbdən aşağı dərəcəyə qədər apardı. Aşağı dərəcədə polis işçilərinə təhvil verdi, daha sonra mən nələrin baş verdiyini bilməmişəm. İki gündən sonra xəstəxanada gözümlü açanda başımın üstündə Cəvahiratı gördüm. 1992-ci ildə Cəvahiratın necə mərd, cəsur döyüşçü olduğunu görən silahdaşlarımız onu “Qarabağın Həcəri” adı ilə çağırdılar. Bir arzum var, ölüm məqamında “Qarabağın Həcəri” olan Cəvahiratın məni çıxartdığı həmin o yaralandığım yerdə onunla görüşmək. İnşallah torpaqlarımızın qayıtmasını Allah bizə nəsib edər.

**GÜLARƏ İSAQ QIZI MUSAYEVA
QARABAĞ MÜHARİBƏSİ
VETERANI, MÜDAFİƏ
NAZİRLİYİNİN EHTİYATDA
OLAN ZABİTİ**

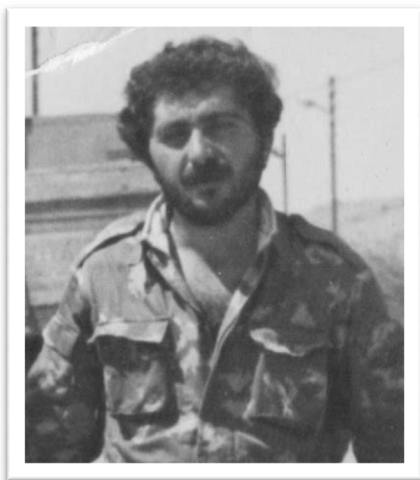
Mən Cəvahirat xanımı 2000-ci ildən tanıyıram. Qarabağ müharibəsi veteran qadınların görüşündə tanış olmuşduq. Mərd xanımdır, dostluqda təmənnası olmayan bir dostdur. Etibarlıdır, sözündə bütövdür. Sözündə bütöv olmaq isə kişilərə məxsusdur. Onun kişi qeyrətli xanım olduğunu gördüm. Məhz onun bu müsbət keyfiyyətləri mənim diqqətimi çox çəkdi. Dostluğumuzun bünövrəsini səmimiyyətlə qoyduq və indiyə kimi yəni, on beş ildir ki, bu dostluq davam edir. Biz onunla ayrı-ayrı cəbhələrdə vuruşmuşuq. Döyüşçü yoldaşlarının onun mübarizliyi haqqında söylədiklərindən və müşahidələrimdən belə bir nəticəyə gəlirəm ki, Cəvahiratla ən ağır döyüşə getmək olar. Kəşfiyyatda belə bir deyim var "Kürəyini yanındakı yoldaşa etibar etmək və əmin olmaq ki, o sənə namərdcəsinə arxadan zərbə vurmayacaq". Neçə illik dostluğumuzdan belə bir qənaətə gəldim ki, Cəvahirat xanım dost yolunda, yoldaş yolunda hər bir fədakarlıq edəcək cəsəətli, ər ürəkli bir xanımdır. Bizi birləşdirən Vətən sevgisidir. Ortaq sevgimiz var – Allaha, Vətənə və tanrımızın bizə bəxş etdiyi torpağımıza.

**AĞDAM RAYONUNUN
ƏHMƏDAVAR KƏND SAKİNİ,
QUZANLIDA MƏSKUNLAŞMIŞ
II QRUP QARABAĞ
MÜHARİBƏSİ ƏLİLİ, CƏSUR
DÖYÜŞÇÜ ORUC CABBAROV
HAQQINDA QISA MƏLUMAT
VERMƏK İSTƏYİRƏM.**

1992-ci il fevral ayının 25-dən 26-na keçən gecə ermənilərin Xocalıda dinc əhaliyə qarşı törətdiyi qətləliam bəşər tarixində ən dəhşətli faciələrdən biridir. O, qarlı-çovğunlu gecədə çöllərdə donub-ölənlərin, Əsgəran qalası ilə Qara qayanın ətəyində ermənilər tərəfindən vəhşicəsinə qətlə yetirilənlərin meyitlərinin çətinliklə gətirib, sahiblərinə çatdıranlardan biridir. Eyni zamanda o, həmin gecə evlərindən didərgin düşmüş 200 nəfərdən çox Xocalı sakinlərini xilas etmişdir. Qaçqınlıq həyatı yaşayan, Ağdamın Quzanlı kəndində məskunlaşmış Oruc Cabbarov 1991-ci ildən 1993-cü ilə qədər Cəvahirat xanımla birlikdə döyüş yolu keçib. 3 il ağırılı-acılı günləri bərabər bölüşüblər. Oruc Cabbarov xatirələrinə belə başladı: “1991-ci ilin 31 dekabrında könüllü dəstə ilə Ağdamda Xramord (Əsgəran rayon ərazisi) kəndinə hərbi əməliyyata hazırlaşırıdık. Cəvahirat qadın olduğu üçün bizimlə döyüşdə iştirak etməsini istəmirdik, etiraz edirdik. Çünki o, girov düşə bilərdi. O, döyüşdən öncə mənə yaxınlaşdı ki, mən də sizinlə getmək istəyirəm. Mən ona döyüş ağırdır, qadın üçün çətin olar söylədim. O, isə israr etdi ki, mən də sizinlə döyüşəcəyəm. Hücuma keçdik. 50 nəfər döyüşçü idik, iki hissəyə bölündük ki, erməni quldurlarını

(boyevikləri) təmizləyək və həmin gün Cəvahiratın döyüşdə qəhrəmanlığını bütün döyüş yoldaşları, hamımız gördük. Biz Xramord kəndinə girən zaman kənd orta məktəbi ilə qarşılaşdıq. Əlimdəki diktaryotun (diskli pulemyot) odlu atəşi ilə məktəbin pəncərəsini qırdım ki, qarşıya getməkçün yol açım. Həmin an saqqallı bir erməni çıxıb qaçmaq istədi, Cəvahirat cəld tərپənib onu avtomatla vurdu və ucadan mənə tərəf qışqıraraq dedi: - “Qaçırdı, mən onu vurdum, elə deyirdiniz ki, bizimlə bərabər girmə döyüşə. Bax, bir erməni quldu-runu zərərsizləşdirdim!”. Mən doğrudan da o günü Azərbaycanın necə cəsarətli xanımlarının olduğunu gördüm və ürəyimiz dağa döndü. O gündən bizim Cəvahirat xanıma hörmətimiz artdı, onun xətrini daha çox istədik. Həmin əməliyyatda bizi mühasirəyə aldılar, itki verdik, amma nə yaxşı ki, bu cəsur xanım bizimlə gəlmişdi. Yaralılara çox kömək etdi. Cəvahirat xanım döyüş gedən zaman istiqamət göstərirdi, tənzimləyirdi, müəyyən fikirlərini deyirdi, bu da bizim döyüş meydançasında ehtiyatlı və daha cəld hərəkət etməyimizə kömək olurdu. Üzvi və döyüşçüsü olduğumuz ”Qarabağ Müdafiə Şahinləri” dəstəsinin döyüşçülərinin necə mərdliklə döyüşdüyünü hamı bilir. Bu dəstədə Cəvahirat xanımla Sabirabadlı qəhrəman Mübariz Əhmədov, Bəxşeyiş Paşayev, Təbriz Xəlilbəyli, Ramiz Qəmbərov kimi Azərbaycanın Milli qəhrəmanları ilə çiyin-çiyinə döyüşüb.

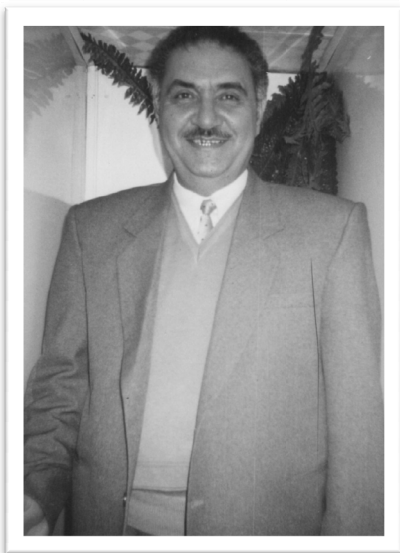

LOĞMAN TÜRƏƏDƏYEV
LAÇIN RAYON ARQUŞLU
KƏND SAKİNİ,
QARABAĞ MÜHƏRİBƏSİNİN
İŞTİRAKÇISI

“Cəvahirat xanım igid və qorxmaz Azərbaycan qadınıdır” dedi, - Laçın rayon Arquşlu kənd sakini, Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı Loğman Turbəndəyev.

“1991- ci il Daşaltı əməliyya-

tında tank və zirehli maşınların yerini və sayını öyrənmək lazım idi. Bu əməliyyatda o da bizimlə bərabər iştirak etdi. Bir gördüyüm faktı da açıqlamaq istərdim. Şuşa alınan vaxtı biz yaralıları ordan çıxardıq, zil -131 hərbi maşının arxasında 30-dan çox yaralı var idi. Bu cəsur xanım yaralılara ilk tibbi xidmət göstərirdi. İnanın ki, elə yaralıları var idi ki, Cəvahirat xanım onların açıq yarasını tənziqlə sıxıb bağlamasaydı o yaralı döyüşçüləri hospitala sağ-salamat aparıb çatdırıb bilməzdik. 1992-ci ilin isti avqust ayı Ağdərədə döyüş gedirdi. Qırmızı kənd deyilən bir qəsəbədə ferma var idi. Həmin o fermada erməni tankı gizlənməmiş. Biz onu bilməmişik. Tərtər, Ağdərə arasında Sovxoz deyilən yerdə təcili yardım maşınlarımız dayanmışdı ki, yaralıları qəbul edib, hospitala aparsınlar, biz yaralıları təcili yardım maşınına qədər piyada gətirdik. Bu dəm gizlənməmiş tank atəş açdı 3 təcili yardım maşınımızı vurdu, maşınlar yanmağa başladı. Bu dəm qarışıqlıq düşdü. Cəvahirat da yanan maşınlardan yaralıları çıxartmağa bizə köməklik etdi. Cəvahirat döyüşə də, əməliyyata da bizimlə çiyin-çiyinə gedirdi. Belə cəsur xanımlarla fəxr edirik.

AKİF SADIQOV
QARABAĞ MÜHARİBƏSİNİN
İŞTİRAKÇISI, AZƏRBAYCAN
RESPUBLİKASI ELMI TƏDQIQAT
KƏND TƏSSƏRRÜFATININ
İQTİSADIYYATI VƏ TƏŞKİLİ
İNSTITUTUNUN BÖYÜK ELMI
İŞÇISI, FƏLSƏFƏ ELMLƏRİ
DOKTORU

Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı, Azərbaycan Respublikası Elmi Tədqiqat Kənd Təssərrüfatının İqtisadiyyatı və Təşkili institu-

tunun böyük elmi işçisi, fəlsəfə elmləri doktoru Akif Sadıqov Cəvahirat xanımı 1988-ci ildə fəal hərəkətçi olduğunu bildirdi, amma onunla ilk tanışlığı 1990-cı il 20 yanvar da Bakının mərkəzi küçələrinin birində “Xəzər “ adlı kino-teatrın qarşısında olmuşdu. O gecədə Cəvahiratın mərdanəliyini görmüşdü. Qarabağda isə Ağdam rayonunda “N” sayılı hərbi hissədə bir yerdə döyüşmüşdülər. Əməliyyat planı hazırlandıqda və bu xüsusi tapşırıqları yerinə yetirən döyüşçülər arasında bu cəsur xanımın da olduğunu qeyd etdi. Akif Sadıqov dedi ki, Cəvahirat xanımın cəsurluğu, qorxmazlığı onu “Qarabağın Hecəri” kimi tanıtmışdı. Vətənimin qorxmaz el qızını Allah qorusun və mən fəxarət hissi keçirirəm ki, bacı kimi xətrini istədiyim Cəvahiratı tanıdım və o, dostum oldu.

BƏXTİYAR VƏLİYEV
QARABAĞ MÜHARİBƏSİNİN
İŞTİRAKÇISI,
AĞDAM SAKİNİ

1958-ci il təvəllüdlü Bakıda məskunlaşmış Qarabağ müharibəsinin iştirakçısı, Ağdam sakini Bəxtiyar Vəliyev “Qarabağ müdafiə şahinləri” könüllülər dəstəsinin idarə heyətinin üzvü olub. Qaraqaya yüksəkliyinin alın-

masında, Xocalı faciəsi zamanı soydaşlarımızın çıxarılmasında böyük köməkliyi olmuşdur. O, 1991-ci ill Ağdamda yerləşən “N” sayılı hərbi hissədə “Teqaş” tipli texnikanı idarə edirmiş. Cəvahirat xanım ilə tanışlığı da, dostluğu da o döyüş bölgəsindən başlayıb. “Cəvahirat xanımın igidliyi ilə bağlı xatirənizdə nə qalıb?” sualını verdikdə Bəxtiyar müəllim bir az fikrə getdi, qəhərləndi. Müharibə çox dəhşətlidir. Biz Vətən üçün canımızdan keçməyə hazırдық və hər vaxt da hazır olacağıq. Çox döyüşçü yoldaşlarımızı itirdik bu döyüşlərdə. Ön cəbhədə olan döyüşçülərimizin fədakarlığı çox olub və bu bizim gözüümüzün önündə baş verib. Bu bir faktdır, danılmaz fakt. Cəvahirat xanım da o döyüşçülərdən biri olub. Mən onu zərif cinsin nümayəndəsi kimi görməmişəm, “Azərbaycanın Həcəri” kimi görmüşəm. Çox cəsur xanımdır. Bu fikrimi döyüşdüyümüz hissənin döyüşçüləri də təsdiq edə bilərlər. 1991-ci il Xramordun alınması uğrunda gedən döyüşlərdə Cəvahirat da bizimlə idi. Növbəti hücum oldu və bir döyüşçü yoldaşımızla o da mənim yanımda “Teqaş” da idi. Kəndin içərisinə doğru irəliləyirdik. Bu zaman bizə doğru gələn

bir erməni quldurunu gördük. Əsir götürmək istədik , amma erməni istiqamətini dəyişdi və qaçmağa meyl göstərdi. Bu dəm Cəvahiratla adını unutduğum bir əsgərimiz onun ayaqları altına avtomatla atəş açdılar ki, dayansın. Erməni qulduru dayanmaq istəmədi və Cəvahiratla döyüşçü yoldaşım onu nişan aldılar. Cəvahiratın belə mərdliyindən, cəsurluğundan çox danışmaq olar. Onun döyüş zamanı yaralanmış döyüşçü yoldaşlarını döyüş gedən sahədən necə çıxarmasından, yaralarını sarımasından, onları erməni gülləsindən öz avtomatının gülləsi ilə müdafiə etməsindən çox danışa bilərəm. Mən belə el qızımın olmasından fəxr duyuram. Allah bu vətənpərvər xanımı qorusun”.

ELMİDAR VƏLİYEV
AĞDAM SAKİNİ,
QARABAĞ MÜHARİBƏSİ
VETERANI

Ağdam sakini, Qarabağ veteranı Elmıdar Vəliyev Cəvahirat xanım haqqında nə deyə bilərsiniz? sualına belə cavab verdi: “Cəvahirat xanım cəbhədə çox qoçaqlıq göstərib. Arxa cəbhədə olmurdu, daima ön cəbhədə igid oğlanlarla vuruşduğunu görmüşəm. Onu döyüşdə göstərdiyi igidliyə görə “Qarabağın Həcəri” adlandırırdılar. Onun cəsurluğundan, qorxmaz olduğundan hər zaman biz fəxr duymuşuq və düşünmüşük ki, Tomrisin, Sara xatunun nəvəsi olan Azərbaycan xanımları igidliyi ilə heç də kişilərdən geri qalmır. Belə döyüşçü xanımları axtarıb, yada salıb, onların şücaəti haqqında kitab yazıb, oxuculara məlumat verən kitab müəlliflərinin hər birinə Qarabağ müharibəsinin veteranı kimi öz təşəkkürümü bildirirəm. Qorxmaz xanım olan Cəvahirat xanıma da Allahdan can sağlığı diləyirəm.

RƏFƏİL ABBASOV
BAKİ ŞƏHƏRİ SAKİNİ,
QARABAĞ MÜHƏRİBƏSİ
İŞTİRAKÇISI, II QRUP ƏLİL

Mən, Cəvahirat xanımı 1991-ci ilin noyabr ayından tanıyıram. Biz “N” sayılı hərbi hissədə qulluq etmişik və döyüşə bir getmişik. Xoramord, Naxçıvanıq, Qaraqaya uğrunda gedən döyüşlərdə birlikdə iştirak etmişik. 1992-ci ilin əvvəlləri idi, Xoramordda ağır döyüş gə-dirdi. Bu döyüşdə məndə ağır yaralandım. Təbriz Xəlilbəyli də bu döyüşdə vuruşurdu. Onun necə düşmən gülləsinə tuş gəlib, şəhid olamsını gözlərimlə gördüm. Yaralı idim. Sonra nələr olduğundan xəbərim olmadı. Gözümü Ağdamda, xəstəxanada açdım. Onu da qeyd edirəm ki, Cəvahirat bu ağır döyüşdə bizimlə idi. Yaralanmış döyüşçü yoldaşlarımızın yaralarını sarıyıb, döyüş meydanından çıxarırdı. Bir qadın üçün ağır döyüşdə iştirak etmək igidlikdir, cəsurluqdur, onu da Cəvahirat xanımda gördüm. 1991-ci ilin sonları idi. Xoramord kəndində döyüş gədiridi, qardaşım Füzuli Abbasov bu döyüşdə ağır yaralanmışdıvə Cəvahirat xanım onun həyatını xilas etmişdir. Döyüşçü yoldaşım kişi qeyrətli, Cəvahirat xanımın şücaətindən, mərdliyindən çox danışa bilərəm, amma bir kəlmə ilə demək istəyirəm. Ürəyi Vətənlə döyünən, gəncliyini, səhhətini torpaqlarımızın azadlığı uğrunda qurban edən Azərbaycanın cəsur, igid qızını Allah qorusun.

NAMİQ KƏRİMOV
AĞDAM SAKİNİ, QARABAĞ
MÜHARİBƏSİ İŞTİRAKÇISI,
II Qrup ƏLİL

Mən Cəvahirat xanımla Xoramord, Əsgəranın Xanabad kəndində, Qaraqaya ətrafında, Naxçıvanıkdə gedən döyüşlərdə birlikdə olmuşam. Heç nədən qorxmurdu, çəkinmirdi, çox cəld idi. 1992-ci il yanvar ayının sonları idi. Xoramordda yeddi gün mühasirədə qaldıq. 21 nəfər döyüşçü

donuz fermasında, öz dəstəmizdən kömək gözləyirdik ki, bizi bu mühasirədən azad etsinlər. Fermanın qapısından çölə çıxmaq mümkün deyildi, düşmən tərəfi snayperdən nişan alırdılar. Ancaq fermanın pəncərəsini açıb orda olan qarı yeyirdik. Yeddi gün mühasirədə belə əziyyət çəkdik, bu çətinlikdə Cəvahirat xanımda bizimlə birlikdə idi. Yaralılarımızda var idi, Cəvahirat xanım bir ana, bacı kimi onların qayğısına qalırdı. Yeddi gündən sonra Ala Yaqubun dəstəsi bizə köməyə gəldi və bizi mühasirədən azad etdilər. Cəvahirat xanımla bağlı belə döyüş xatirələrim çoxdur. Döyüşə gedən zaman düşmən üzərinə şığıyırdı. Kişilərdən geri qalmırdı, döyüşə girərkən ölümdən qorxmayan igid bir xanım döyüşçü idi. Bu igid, dəyanətli, mətin, kişi qeyrətli xanıma Allahdan can sağlığı arzulayıram.

**CƏVAHİRAT
ABDULLAYEVA
HAQQINDA
YAZILAN
MƏQALƏLƏR**

TƏTİYƏ SÖYKƏNMİŞ XINALI BARMAQLAR

Döyüşkən qadınlar əlil, veteran payına göz dikməməlidir.

Uşaqlıqda xaraktercə, davranışca qız yaşadlarından fərqlənirdi. Başqa qızlar kimi saatlarla güzgü önündə dayanıb, özünə sığal verməyi, gəlincik bəzəməyi, evcik- evcik oynamağı sevməzdi. Ağ atlı oğlanı da gözlədiyini başqaları tək dilinə gətirməzdi. İmkan olan kimi, gəlib oğlanlara qoşular. Hətta oğlanlarla dalaşmaqdan çəkinməzdi. Bu zaman anası Fatma xanım giley-lənərdi ki, bu oğlan doğulardı.

Görünür elə taleyin qisməti idi ki, belə yaşantı ona nəsib oldu. Könüllürdən ibarət batalyon komandiri Oruc Cabbarovla da söhbəti çox sərt alınırdı: “ Biz ölmüşük ki, qızlarımız silah götürüb, əvəzimizdə döyüşlər”. Komandirin münasibətindən elə hiss olunurdu ki, geri qayıtmalıdır. Lakin komandir qarşısındakı qızı inadından döndərmək gücündə deyildi. “Gəl belə şərtləşək - ən yaxşı atıcılarla yarışmaq. Uduzsən, geri qayıdacaqsan”. Tezliklə döyüşçülər maraqlı bir yarışın şahidi oldular. Hərə 30 metr məsafədəki nişangaha qoyulan 5 hədəfi vurmağı idi. İlk sınaq uğurlu alındı. Komandir sevinc hissini gizlətmədi:

- Daha sənə sözüm yoxdur, lap anadan döyüşçü doğulmusan. Bu gündən olursan qız qardaşımız!

1991-ci ilin payızında Ağdamın özünümüdafiə dəstələrinin döyüşçüləri Xramord kəndini erməni yaraqlılarından təmizləyəndə, bu qız da ilk dəfə döyüşə girir. Tətiyi çəkəndə, nə barmaqları, nə də ki, ürəyi titrəyir. Çünki silah onun üçün adi bir şey idi. Bibisi Fatimə xanım həyat yoldaşını vaxtsız itirəndə, atası Abdulla kişi qızı Cəvahiratı ona oğul əvəzi vermişdi. Zaqatalanın dağ kəndi olan Çardaqlarda Cəvahirat kişi işlərini asanlıqla

yerinə yetirir, sübh tezdən at minib dağlara qalxar, ov ovlayardı. Meşədən odun gətirməkdə belə acizlik göstərməzdi. Kənd qızları ona heyranlıqla baxardılar...

Amma cəbhə heç də fikirləşdiyi kimi deyilmiş. Mərmilərin gurultusu, aramsız yağan güllələr ilk anlar qorxu hissi yaradır. Lakin bilirdi ki, özünü ələ almamaq ən azı, tənəli baxışlarla, sözlərlə geri qayıtmağa bərabərdir. Döyüşlərin birində vəziyyət ələ yaranmışdır ki, cinah yoldaşlarını mühafizə etmək üçün mütləq irəlidəki hədəfləri aradan götürmək lazım idi. Artıq həmin nöqtələrdə atəş açılmırdı. Təhlükəsizliyə əmin olduqdan sonra yaralı yoldaşını çəkə-çəkə təhlükəsiz yerə çatdırdı. Burada isə ilk yardım tibb bacısı Tərən xanımın öhdəsinə düşürdü. Strateji yüksəkdə olan Şuşanın Hacıtalasından düşmən çıxarılmalı idi. Bəzi döyüşçülərin çılğınlığı və ehtiyatsızlığı faciəsi ilə nəticələnirdi. Qaxın ilk şəhidi Sahibin taleyi də belə oldu. Cəvahirin gözlərində qılgıncım parladı. Dağda böyümüş, yüksəkliyə necə qalxmağı yaxşı bilən Cəvahir düşməni nişan almaq üçün münasib nöqtədə özünə mövqe tutdu. Daha sonra dəqiq atəşlər öz sözünü dedi. Yoldaşları tezliklə köməyinə gəldi. Gərgin döyüşlərdən sonra həmin yüksəklikdə xeyli erməni meyiti qalmışdı. Cəvahir yoldaşları ilə köməkləşib Sahibin meyitini təcili yardım maşınına qoyaraq, yola düşürlər. Daşlatı tərəfdən PDM-lərdən açılan güllələr maşını dəlik-deşik edir. Şuşadan çıxanda hərbiçilər postda maşını saxlayıb, iki nəfəri də aparmağı xahiş edirlər. "Trud" qəzetinin müxbirləri təşviş içində maşına əyləşirlər. Dolanbaclarda hər an təhlükə gözləyirdi. Birdən yenə güllələr dolu kimi yağmağa başladı. Maşındakılar müvazinətlərini itirdilər. Müxbirlərdən biri maşının içinə yığıldı. O, zarıya-zarıya gileyləndi: "Axı mənim burada nə işim var idi?! Ölsəm, balalarım yetim qalacaq!". Cəvahiri od götürdü: "Bəs bizim günahımız

nə idi?! Sizin rus əsgərləriniz ermənilərlə birləşib oğullarımızı öldürür, balalarını yetim qoyurlar. Bu tabutda yatan oğlanın da arzusunu gözündə qoydunuz”. O, Cəvahirin qadın olduğunu biləndə, utana-utana başını yerə dikərək dilləndi: ”Siz Azərbaycanın qəhrəman qadınısınız”. ”Trud” qəzetində ”Qeroy Azerbaydjana” məqaləsini dərc edirlər. Məqalədə Cəvahir Abdullayevadan söhbət açılır. Müharibə getdikcə şiddətlənirdi. Növbəti döyüşlərdə Cəvahir tək deyildi. Aliyə, Kəmalə, Xanımzər ona qoşulmuşdular. Onların xarici görkəmlərində, hərəkətlərində qadına məxsus keyfiyyətlərdən əsər-əlamət qalmamışdı. Hər şey silinib yox olmuşdu. Döyüş yoldaşları Kəmaləni Qəqəni, Xanımzəri isə Qəzənfər deyə çağırırdılar. Yaxşı yadımdadır, Ağdamın işğalı zamanı hərbi maşınla ora getmişdik. Yolun kənarında dayanan, üz-gözü qapqara qaralmış bir əsgər maşınımızda yer olmadığından qucağımda oturmuşdu. Sən demə, hələ bığ yeri tərləməyən oğlan hesab etdiyim əsgər Xanımzər imiş. Çox sonralar onlar gecələr yan-yana yatan döyüş yoldaşlarından biri Kəmalənin kürəyinə vurub, qardaş siqaretindən birini mənə verəndə, Cəvahir dillənir: ”Oğlum, o, siqaret çəkmir”.

Bu qızlar bir-birindən ağır döyüşlərə girəndə, qəzəbli aslana dönürdülər. İşğaldan azad etdikləri ərazilərdən dərin xəndəyə üz-gözləri, bədənləri yandırılaraq tökülən günahsız insanların cəsədlərini görəndə, ilk anda da bu qızlar xəndəyə tullanaraq meyitləri çıxarırdılar. Heç olmasa qoy valideyinləri, əzizləri intizarla yol gözləməsinlər. Bu dəhşətləri gördükcə, qızların düşməne qarşı kini-küdurəti daha da artırdı.

Yazın əvvəllərində onların batalyonu Goranboy rayonunun Talış kəndini erməni yaraqlılarından təmizləyəndə, cavan bir dığanın cibindən tapdığı ”şifrovka”-dan Bakı küçələrinin adlarının qarşısına nömrələr qoyulmuşdu. Cəvahir ”uf” demədən,

onun cəzasını verdi. Bunlar mənim döyüş yoldaşlarımı, həmvətənlərimi əzabla öldürmüşlər. Ölümün caynağından qopardığı döyüş yoldaşı Abdal Qəhrəman isə xilaskarına ürək sözlərini şeirlə ifadə etmişdir:

*Ey ellər gözəli, ellər mələyi,
İncə məhəbbəti gözlərdə gördüm.
Xalqa şücaəti, arzu-diləyi,
Ölüm ayağında sizlərdə gördüm.*

Ölüm saçan güllələr Cəvahirdən də yan keçmir. İki dəfə yaralanır, kontuziya alır. Şuşanın “Öküz uçan” deyilən ərazisindən onurğa sütunundan aldığı yaradan isə bu günədək əzab-əziyyət çəkir. Dünya xalı deyilmiş. Cəvahirin döyüş yoldaşları onu unutmur. Həm maddi, həm də mənəvi dayaq olurlar. Dolabları açaraq, bir-bir ərzaqları qucağına alaraq deyir:

-“Səngər yoldaşlarım Yaşar Məhərrəmov, Samir Kərimov, Misirxan, Teyyub, Mikayıl (soy adlarını xatırlamıram) olmasa, lap acından ölərəm. Təqaüd kimi cəmi 55000 manat pul alıram. Onunla yaşamaq olar? Cərrahiyyə əməliyyatımın xərcini də müğənni Firuz Səxavət, Natiq Mirişov, Abdal Qəhrəman çəkmişlər. Bax, bu balaca bir otaqlı evi də məsul vəzifədə çalışan Füzuli, Camal, Nizami Əliyevlər mənə bağışlayıblar. İndi özümü dünyanın ən zəngin insanı sayıram. Çünki məni düşünən, sevən insanlar çoxdur. Xəstələnəndə başımın üstündə dayanaraq sübhə-dək yatmayan döyüş yoldaşlarım var. Amma nə qədər yoldaşım olsa da, hər bir qadının onun qayğısına qalan bir insana böyük ehtiyacı var. Neyləmək olar? Mənim də qismətim belə imiş”-deyərək, mas-mavi gözlərini bir nöqtəyə zilləyir-“Ailə qurmağın da vaxtı var idi. Mühəribə qurtarmasa, ailə quran deyiləm-

deyirdim. Amma nə müharibə qurtardı, nə də mən ailə-uşaq sahibi ola bildim. Döyüş yoldaşlarımızdan biri məni sevirdi. Amma məhəbbətini pünhan saxlayırdı. Şəhid olduğunu eşidəndə, dünya başıma fırlandı. Qırxında anası barmağıma nişan üzüyü taxıb, bəylik döşəyini mənə bağışladı. Onun şəhid olduğuna indi də inanmıram. Tez-tez yuxuma girir. Onun və döyüş yoldaşlarının şəkillərini qarşıma töküb, hamsını xatırlayıram”.

Silah tutan codlaşmış əlləri indi xörək bişirir, süfrə salır. Amma xanım-xatun olmağı azrulamır. Heç vaxt üst-başına ətir də tökməyib. Benzin iyini dünyanın ən yaxşı ətirlərinin qoxusuna dəyişməz. Əlləri yalnız xörək bişirməyə gələndə titrəyir. Dünya yaranandan qadına İlahi tərəfindən missiya qoyulub dünyaya övlad gətirmək, böyütmək. Qadın barmaqları öz əzizlərinin saçlarına sığal çəkmək üçündür. Ona görə də bu barmaqlar hər vaxt tətiyə yaraşmır. Ana Vətən dara düşəndə bu barmaqlarsız da keçinmək olmur. Bizi qoruyan həmin barmaqlara qayğı göstərmək, diqqət yetirmək hamımızın borcudur.

Səriyyə Müslümqızı
“QARABAĞ” qəzeti №18 (026) 29
sentyabr- 17 oktyabr 2006-ci il

ONA QARABAĞIN HƏCƏRİ DEYİRDİLƏR

Partiyamızın qərargahında növbəti tədbirlərdən biri keçirilirdi. Masa arxasında əyləşən qadınlar müzakirə olunan əsasnaməyə öz təklif və iradlarını, münasibətlərini bildirirdilər. İştirak edənlərdən ikisi döyüş yolu keçmiş cəsur xanımlarımız idi. Onlardan biri söz istəyib, danışmağa başladı. Bu an qərribə hadisə baş verdi. Digər döyüşçü qadın Lalə əyilib danışan xanımın üzünə həyəcanla baxırdı və gedən söhbətlərin, harada olduğunun fərqi nə varmadan uca səslə soruşdu: “Sənin ismin nə?”. Bir də təkrar et, xahiş edirəm”. Cəvahir sözünü yarımçıq qoydu və bir də təkrar etdi: “Qarabağ müharibə veteranı Cəvahir Abdullayeva”.

Bu sözdən sonra Lalə ani fikrə getdi. O iri açılmış gözlərini Cəvahirin üzündən çəkmirdi. Birdən qeyri-iradi, pörtmüş halda Lalə ayağa qalxdı və bayıra çıxdı. Tədbir başa çatdı. Hamı kimi Cəvahir xanım da zaldan çıxdı.

- Cəvahir sən sağsan? İlahi, sən ölməmişən? Mən neçə illərdir səni ölmüş zənn edirdim. Mən Laləyəm, tanımadın? Səni yaralı ikən çəkib çıxardan Lalə.

...Cəvahir xanım, bir az gülümsəyin, avtomatı da yuxarı qaldırın... Sözlər hələ də qulaqlarımdadır. Mənim rota komandiri Oruc Cabbarovla şəkili çəkdi. Bir neçə gün keçəndən sonra ermənilərlə meyitlərimiz dəyişdirilirdi. Döyüş yoldaşım Füzuliyə erməni saqqallısı yaxınlaşıb həmin şəkili göstərib və mənim kim olduğumu soruşub. Füzuli məni tanımadığını deyəndə erməni saqqallısı deyib: “Qarabağın Həcərini hamı tanıyır. Bu ki, Ərən Xatun Cəvahirdir”. Meyitləri dəyişəndən sonra Füzuli məni tapdı və ermənilərin axtardığını bildirdi... O zaman düşündüm, ilahi, bir millətin nə qədər satdıqını olar???

...1992-ci il idi. Şuşanın 8-də 16 N-saylı Fəxrəddin Səfərovun komandiri olduğu hərbi hissədə döyüşürdüm. Şuşa türməsinin yanında mən, Kürd İslam, türmədən çıxan 8 nəfər, Natiq, Namiq

qardaşları idi. Hacı talasında qızğın döyüşlər gedirdi. Türkiyənin Ankara universitetinin tələbəsi İbrahim Əliyev də bizimlə idi. Şuşanın könüllü batalyon komandiri, milli Qəhrəmanımız Ramiz Qəmbərov ağır yaralandı. Biz onu ağır vəziyyətdə hospitala gətirdik. İbrahim də ağzından və ciyərindən ağır yaralanmışdı. Onun səhhətinin pisləşdiyini gördüm və vəzifə borcum olmasa da gecəni səhərə qədər onun yanında qaldım. İbrahimin dili parçalanmış halda çöldə sallana qalmış, özünü isə qan aparırdı. O qanını udsə, ölə bilirdi. Paltarları bütün qan içində idi. Səhərə kimi başının üstündə durdum, uzanmağa qoymadım. Çənəsinin altına qab tutub, qanını udmağa qoymadım. İsti idman formamı özüm geyinib, əsgər şalvarımı ona geyindirdim. Ona ürək-dirək verib, çətin də olsa dözməyə məcbur edirdim. Hərdən mənə sual verirlər: “Doğrudan torpaqlarımızı düşmənlərə satıblar???” İndi acı da olsa, xatırlayacağım hadisələr müəyyən qədər bu suala cavab olacaq. İbrahim məndən qələm, kağız istədi. Əlləri əsə-əsə yazdıqlarını az sonra oxuyanda dəhşətə gəldim: “Ramiz Qəmbərova bir şey olsa, özümü öldürərəm. 17 yaşlı rabitəçimiz ermənilərin əlinə keçib. O şrifonoqrammaları düşmən əlinə keçməsin deyə yeyib. Pənəhin ermənilər gözlərini, dişlərini çıxardılar”. Onun meyitini gətirib-gətirmədiyimizi bilmək istəyirdi. Son sətirlər bunlar idi: “Rəhim əclaf Şuşanı ermənilərə təhvil verəcək. Yuxarı ilə əlaqə saxlayın. İmkan verməyin ki, Rəhim Şuşanı ermənilərə təhvil versin”. Mən kağızı oxudum, İbrahimə isə susmağı məsləhət gördüm. Kağızı isə o dəqiqə yandırdım. O vaxt həmin kağızı üstümüzədən tapsaydılar, ikimizi də elə oradaca güllələyərkdilər. Bu o günlər idi ki, bir-iki gündən sonra Şuşa ermənilərə təhvil veriləcəkdi.

Şuşa şəhərinə qalxan iki yol ikisi də minalanmışdı. Batalyon komandiri 6 nəfər əsgər götürüb yollardan birini təmizləməyə apardı. Bizlərə isə demişdilər ki, guya BMT-nin hansısa nümayəndəsi gəlib danışıq aparacaq. Yolu minalardan təmizləyəndən sonra isə batalyon komandiri apardığı 6 əsgərin 6-nı da şahid olmasın deyə

oradaca güllələnmişdi. Güllələnənlərdən biri təsadüfən sağ qalmışdı. O yaralı vəziyyətdə birtəhər çıxıb bilmışdi. Çox sonralar onu Ağcabədidə hospitalda tapmışdım. Uzun-uzadı ünvanladığım suallarına verdiyi yeganə cavab bu oldu: “Yolu minadan təmizləyənlərdən biri də mən olmuşam. Əgər bilsələr sağam, məni də öldürəcəklər. İşimizi başa çatdırandan sonra kombat avtomatı üstümüzə çəkdi. İstəmirdilər şəhid olsun. 1992-ci ilin mayın 4-də biz Şuşada hərbi and içdik. Az sonra qələbə paradına hazırlaşırıdık. Yuxarıda deyilənlər şərhətsiz satqınlığın, torpağı hərraca qoyanların bəd əməllərinin acı nəticələrinin sonluğu idi. Şuşa şəhərinin işğalından bir gün əvvəl, mayın 8-də cəsur komandirimiz Tofiq Oğuz yoxa çıxdı. Onun bu günə qədər də nə ölüsü, nə dirisi, nə də əsir düşməyi barədə məlumat var.

Cəvahir döyüş ömründən qopan qırıq kəlmələri dedikcə əsl vətənpərvərliyin nədən ibarət olduğunu duyurdum: “Döyüşçü var, irəliyə-sinəsinə gülləyə sipər edib gedir, döyüşçü var, irəlidə gedəni sipər edib gedir”. Onun qırılmış inamını oyatmağın çətin və əzablı olacağını hiss etdim.

1992-ci ilin yanvarın 31-də Əsgəran rayonunun Xramord kəndini ermənilərdən azad etdik. İtkisiz. Heç birçə gün keçmədi üzdənirəq bəylərin satqınlığı ucbatından 12 nəfər itirib, geri çəkildik. “Gedin Qarabağa, sizə kömək olacaq”. Qarşıdakılara da “Biçin gəlirlər” xəbəri verilmişdi.

....İsveçdən, Türkiyədən gələn iki jurnalisti maşına mindirib Qaraağac qəbiristanlığının yanına apardıq.

***“Azərbaycan XXI əsr”
15-31 mart 1999-cü il***

ONUN ÜÇÜN MÜHARİBƏ BİTMƏYİB

*“Çox təəssüf ki, göz yaşları heç nəyi dəyişmir”
(Bir müdrikin dilindən)*

1991-ci il noyabr ayının 20-də baş verən qətləmədən-Azərbaycanın say-seçmə oğullarının olduğu vertolyotun Qarakənd üzərində ermənilər tərəfindən vurulmasından sonra heç kəs Cəvahirə “getmə” deyə bilmədi. Doğulub boya-başa çatdığı Balakən rayonunun Qullar kəndində zirəkli, bacarıqlı olması, qabiliyyəti və təmiz əxlaqı, səliqə-səhmanı ilə seçilən Cəvahir telejurnalist Çingiz Mustafayevin çağırışına səs verən ilk döyüşçü qızlarımızdan biri oldu. Yenicə bitirdiyi tibb bacısı kurslarından sonra təcrübəsini ordu sıralarında sınaqdan çıxardı...

Cəvahir Abdulla qızı Abdullayeva 1992-ci ilin yanvarında Ağdamdakı “Qarabağ şahinləri” özünümüdafiyyə batalyonunun tərkibində ilk döyüşə atılanda müharibənin nə olduğunu anladı. Gözünün qarşısında şəhid olan əsgər yoldaşlarının itkisinə ürəyi ağrısız da, vəzifə borcunu bir an da unutmadı, özünü ələ alıb, 6 yaralı döyüş yoldaşını, 3 avtomat silahı, 1 pulemyotu ön xətdən çıxara bildi.

Səhv etmərsə, Aristotelin belə bir sözü var: “İnsan valideynlərindən çox öz mühitinə bənzəyir”. Cəvahirin ətrafındakılar canlarını Vətənə qurban demiş, bu yolda mərdliklə mübarizə aparmış, amalları azad ölkə, azad Vətən, azad torpaq olmuş oğullar idilər. Onlarla döyüşmək, silahdaş olmaq üçün ən azı onlar qədər qeyrətli, hünərli, iradəli, amalına sadıq olmalı idin.

Cəvahir indi də bu sözləri tez-tez təkrar edir: “Fəxr edirəm ki, Azərbaycanın Milli Qəhrəmanları Ramiz Qəmbərov, Təbriz Xəlilbəyli, Baxşeyiş Paşayev, Mübariz Əhmədov kimi oğullarla bir sən-

gərdə döyüşmüşəm”. Eyni zamanda, Vətən torpağının toxunulmazlığı uğrunda canlarını fəda etmiş Namiq Şahmuradov qardaşlarının, Yasirin, İlqarın, kəşfiyyat komandiri Maqsudun, Nizaminin, Sahibin və başqalarının igidliklərindən danışanda da Cəvahirin gözlərinin dərinliklərində yuva qurmuş kədəri, niskili, qəmi duymamaq mümkün deyil:

- 1992-ci il martın 30-da ermənilər Öküzüçan deyilən istiqamətdən hücum keçmişdilər. Rabitəçi Pənahı əsir götürən düşmən ona nə qədər işgəncə versə də, şifrələnmiş lenti ala bilməmişdi. Əlacsız qalan Pənah şifrəni udaraq ordunun sirrini açmamışdı. Vəhşi ermənilər ona olmazın əzablar verməklə, şifrəni öyrənməyə çalışmışdılar. Amma...

Cəvahirin səsi boğuldu, danışa bilmədi, göz yaşları yanağından üzüaşağı yuvarlandı. Bir qədər sakitləşdikdən sonra özünü ilk və son məhəbbəti, igid əsgər Mahirdən söhbət saldı. Onun adını çəkər-çəkməz hönkürtü ilə ağlamağa başladı. Göz yaşları yazda yağan leysan yağışları kimi sellənirdi.

Bütün batalyona bəllii idi ki, Mahir Cəvahiri sevir. Valideynləri, bacısı həm Mahirə, həm də gələcək gəlinlərinə dualar edir, tezliklə sağ-salamat geri dönmələrini diləyir, uca Tanrıdan onları qorumasını təvəqqe edirdilər. Amma necə deyərlər, “sən saydığını say...” Növbəti döyüşlərinin birində Cəvahirin məhəbbət oxu daşa deydi – Mahir düşmən gülləsinə tuş gələrək, Vətən uğrunda şəhid oldu... onunla birlikdə Cəvahirin arzuları, diləkləri də şəhid oldu həmin gün. Cəvahir sevgisinə vəfasız çıxmadı, bu gün şəhid Mahirin foto-şəkil ilə başa-başa yaşayır, şəhid olmuş sevgisini isə qəlbində yaşadır..

...Aradan bir-iki il keçmişdi. Cəbhə xəttində atəşkəs haqqında razılaşma imzalandıqdan sonra bir az sakitlik yaranmışdı. Ermənlər hər gün atəşkəsi pozsalar da, irimiqyaslı hücum əməliyyatları olmurdu.

Bir gün Mahirin anasıyla bacısı Cəvahirin qapısını döydülər. Hal-əhvalı tutduqdan sonra Mahirli günlərin xatirələrini bölüşdülər. Birlikdə ağladılar, sızladılar, igid döyüşçü ilə bağlı epizodları yada saldılar. Xeyli dərdləşdikdən sonra ayrılmaq məqamı çatdı. Mahirin anası Cəvahirin qardaşısına bir bağlama qoyub dedi:

-Mahirin toyu üçün alınanlardır, bunlar sənə çatacaq. Xahiş edirik bunları Mahirdən bir yadigar kimi qəbul edəsən.

Cəvahir yenidən göz yaşları axıtmağa başladı. Mahirin əzizlərinin qəlbinə dəyməmək üçün onların hədiyyələrini qəbul etdi...

Cəvahirlə söhbətim qəmli notlar üstündə kökləndiyindən tez-tez göz yaşları ilə müşayiət olunurdu. O, gah xəyala dalır, gah danışır, gah da Mahirin foto-şəklinə baxıb, köks ötürürdü. Onun keçirdiyi sarsıntılar tıtrək vücudunda özünü biruzə verirdi. O, yaşadığı müharibə həyatına qayıtdıqca sanki müharibə yenidən başlayır, igid oğullar boy-boy olub, düşməne qarşı vuruşur, vuruşa-vuruşa da şəhid olub göylərə çəkilirdilər. Cəvahir bir-birinin ardınca döyüş dostlarını, sevgisini, torpağı, bütün Qarabağı itirirdi. İtirir və yana-yana, qovrula-qovrula ağlayırdı...

Onlara əsgərin cəsədini min əzab-əziyyətlə ön xətdən çıxaraq, düşmən əlinə keçməsinə imkan verməyib, yüzlərlə yaralıya yardım edib, yaralarını sarıyıb, lazım gələndə özü də qan verib, onları ölməyə qoymayıb Cəvahir.

Atəşkəs olsa da, hələ bu günün nisbi sakitliyinin adamı ola bilmir-1993-cü ildən ayrılı bilmir o. Bütün ruhuyla, canıyla, qanıyla əsgər yoldaşlarının yanındadır, müharibə gedən ərazilərdən bir an da olsa uzaqlaşmır, onlarla birlikdə qələbəyə doğru addımlayır. Amma bu, yalnız Cəvahirin fikrində belədir. Müharibənin ağır günlərini görməyənlər, özünü oda-közə atmayanlar, əzizləri gözləri qarşısında şəhid olmayanlar üçün döyüş çoxdan bitib. Onun həyatında qələbədən başqa, sevinə biləcəyi heç nə, heç kim yoxdur. Cəvahir üçün müharibə hələ də davam edir...

*Torpağın bağrından dikəlib qalxan,
Elə bil qranit dağdı Cəvahir.
Bir az güllələnmiş arzularıyla,
Bu gün də keşikdə sağıdı Cəvahir...*

Əntiqə

*“QARABAG” qəzeti №18 (465)
30 sentyabr - 14 oktyabr 2010-cu il*

**СƏVAHİRAT
ABDULLAYEVA
MƏTBUATDA**

SANATORİYADA MÜALİCƏ OLUNANLARA XÜSUSİ QAYĞI GÖSTƏRİLİR

Vətənimizin başı üstündə qara buludlar dolaşanda Koroğlu, Babək qeyrətli oğullarımızın qız qardaşı kimi mən də silaha sarılıb, tarixi düşmənlərimiz olan ermənilərə qarşı ölüm-dirim savaşına girişdim.

Bu döyüşlərdə bir neçə dəfə yaralandım, tüstü-barıt qoxulu səhra xəstəxanasında müalicə olunsam da, Bakıya gəlib əməlli-başlı müalicə olunmağımı məsləhət gördülər.

Həkimlərin ciddi-cəhdindən sonra Naftalan şəhərinə-sanatoriyaya getdim. Bu sanatoriyada 1992-ci ildən üzü bəri müalicə olunuram.

Ümumiyyətlə, Naftalan kimi balaca şəhərdə yerləşən bütün sanatoriyalarda qaçqınlar məskunlaşıb. Bircə “Çinar” sanatoriyasından başqa. Onların da çoxu erməni daşnaklarının min-bir işgəncəylə əlil etdiyi xəstələr, əl-ayaqlarını don vurmuş Xocalı qaçqınlarıdır. Onların uzun müddətli müalicəyə ehtiyacı var və hər birinin qayğısına qalmaq həqiqətən çox çətin məsələdir.

Bax elə buna görə də qayğıya möhtac olanlara səbrlə, təmkinlə hərtərəfli qayğı göstərən həkimlər və sanatoriya işçiləri hər cür tərifə, təltifə layiqdirlər. Bütün bunları nəzərə alaraq, mən sanatoriyanın baş həkimi Muxtar Əhmədov, “Çinar”ın baş həkimi Kazbek Həşimova, İynə sancma üsulu ilə müalicə həkimi Vüqar Kərimova, tibb bacıları Mətanət Quliyeva, Pəri Həsənova, Həcər, Nabat, Şəfaqətə və Dürsüm xalaya öz dərin təşəkkürümü və sevgilərimi bildirirəm.

*Cəvahir Abdullayeva Qarabağ müharibəsi veteranı.
“ƏDALƏT” qəzeti №137 (977)*

ŞUŞA DƏRDİ SİNƏSİNDƏ DAĞA DÖNMÜŞ KEÇMİŞ DÖYÜŞÇÜ İLƏ ATÜSTÜ SÖHBƏT

Yetim qoyub gəldiyim Şuşanın qeyrətli oğullarından biri Möhtəşəm Mütəllib oğlu Məhərrəmov 1958-ci il iyunun 4-də Azərbaycanımızın gözəl məmləkəti olan Şuşa şəhərində anadan olub. Neft Akademiyasını bitirib.

Möhtəşəmin evində oturub söhbət etdikcə gözümün qabağına addım-addım gəzdiyim Şuşanın kəndi-kəsəyi, bir də yetim qalan kəndləri gəlir. Mən nə müxalifət, nə də iqtidar deyiləm. Mənim bir partiyam var - Xalq! Düşmənim də ki, - erməni! Dünən düşməne bir güllə atmayan oğlanlar bu gün Milli Qəhrəman, Şöhrət Ordeni, Azərbaycan bayrağı ordeni alırsa, yəni Əyyub İbadov kimilərində, mənim kimilərdə nəinki inam, hətta hər şey olur. Biz yaxşı bilirik ki, kimlər döyüşüb.

-Cənab mayor, Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərin canlı şahidi olmusunuz, Şuşanın işğalı haqqında nə deyə bilərsiniz?

-O vaxt Azərbaycan Respublikasında kimlərin kim olduğu məlum olmadığına görə torpaqlarımız zəbt olundu. Ancaq o vaxtkı dövlət rəhbərliyi günahlarını yumaq üçün zəbt olunmuş torpaqların günahını sıravlərin üstünə yıxdılar. Hansı ki, o sıravlərin heç bir günahı yox idi.

-Cənab mayor, Qarabağımızı geri qaytarmaq mümkündürmü?

-Bəzi adamların övladları hər hansı niyyətlə xarici dövlətlərdə gəzincə, doğma Vətənimizin hərbi hissələrində öz xidməti borclarını yerinə yetirsələr yaxşı olar. Şəhidlərimizin ruhuna xəyanət etməsələr, veteran vəsiqələri pulla satılması, hər döyüşən əsgər və zabitlərin qiyməti onun əməlinə görə verilsə, torpaqlarımızı qaytarmaq mümkündür.

-Yaralandığınız günü necə xatırlayırsınız?

-26 sentyabr 1992-ci ildə Fərrux yüksəkliyində gedən ağır döyüşdə son böyrümdən qrantamyot qəlpəsindən yaralanmışam. Bu döyüşdə Əbülfəz Ağayev iki zirehdeşən qutu gülləni mənə verməsəydi ola bilərdi ki, şəhidlərimizin sayı bir neçə nəfər də artardı. Bu günkü gündə Əbülfəz Ağayev, Nizami kimi döyüşçülərdən, Aqil, Xəlil, Ərəstun, Pərviz, Əhliman kimi qeyrətli oğullar şəhid olmuş, müqəddəs Vətən dedikləri məmləkət uğrunda döyüşüb və şəhid olanlar bu gün də heç kəsi maraqlandırmır.

-Ağır anlarınızda nədən təsəlli tapırsınız?

-Əlbəttə ki, sədaqətli dostlarımdan, bir də təsəlli onda alacağam ki, Qarabağımız azad olsun. Şuşamızı torpaqda həm təsəlli taparam, həm də ağır günlərim geridə qalar.

-Bugünkü ordumuz barədə nə deyə bilərsiniz?

-Mənim nöqteyi-nəzərimdən orduda nizam-intizam var. Taktiki-texniki hazırlıq yaxşıdır. Ümumi baxışda əsgərlərimizdə ruh yüksəkliyi normaldır. Bu isə o deməkdir ki, döyüşüb torpaqlarımızı azad etmək qabiliyyətimiz var.

-İyunun 4-də ad gününüzdür. Sizin ad gününüzü təbrik edirəm. Sizə ailə səadəti, uzun ömür, can salığı və gələn il ad gününüzü Şuşamızda keçirməyinizi arzulayıram.

Bu tək mənim yox, bütün döyüşçü dostlarımızın arzusudur.

*Cəvahir Abdullayeva,
Qarabağ müharibəsi veteranı*

“ƏDALƏT” qəzet 8 iyun 1999-cu il

**CƏVAHİRAT
ABDULLAYEVANIN
DÖYÜŞ YOLU**

Soldan Almaz Zeynalova, Akif Nağıyev, Cəvahirat xanım, İradə Əlili

Soldan Şükür və Fəxrəddin, Cəvahirat xanım

Soldan Cəfərov Nadir (komandir),

Cəvahirat xanım, Cavid

Soldan Milli Qəhrəman Mübariz Əhmədov və döyüş yoldaşları

Abdullayev Abdulla (Cəvahirat xanımın atası)

Abdullayeva Fatima (Cəvahirat xanımın bibisi)

Abdullayeva Cəvahirat atası ilə

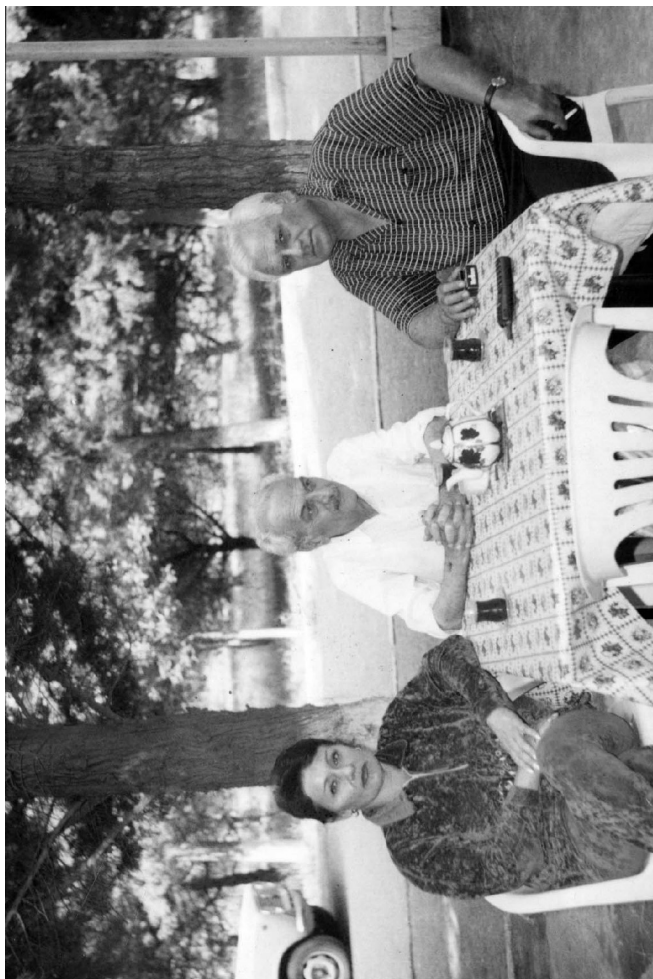
Gülşad Bozqurd və Cəvahirat xanım

Cəvahirat xanım Şuşada döyüş dostları ilə

Сəvahirat xanım Abdullayeva

*Cəvahirat xanım Naftalanda (solda) ortada Əlləddin Abbasov
(Cahandarova) Şadman Hüseynov*

Cəvahirat xanım Şuşada döyüşçülərlə

*Mübariz Əhmədov (solda) Oruc Cabbarov (arxa cərgədə)
Cəvahirat xanım döyüşçülərlə*

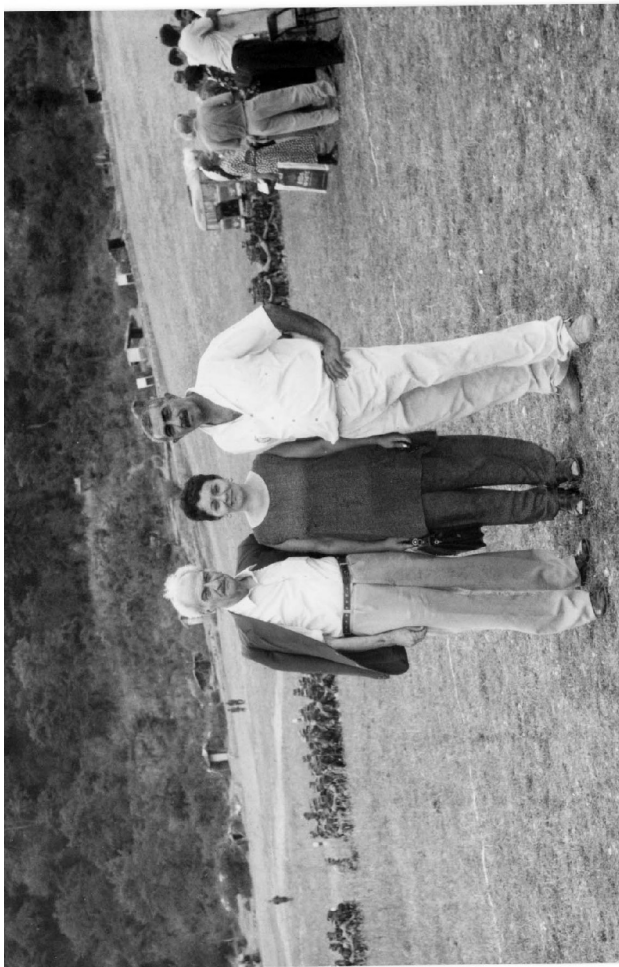

Cəvahirat xanım Fərəhlə

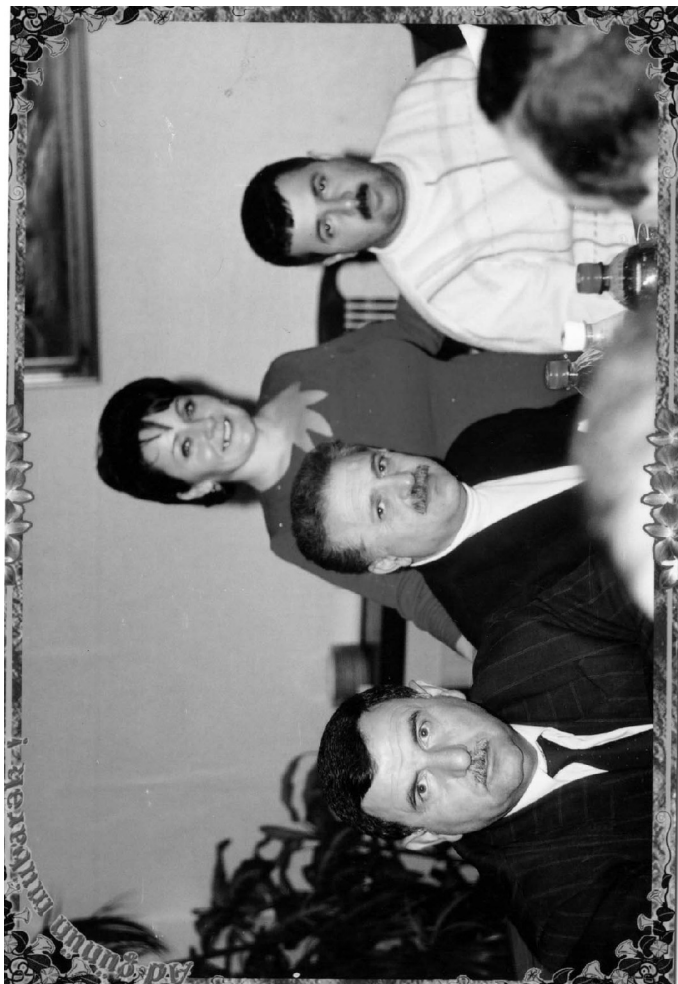

Möhtəşəm Məhrəmov (mayor),

Cəvahirat xanım, sağda Xanlar

Cəvahirat xanım , soldan Ələddin Abbasov, sağdan Əli

Soldan Misirxan Misirxanov, Akfi Nağıyev, Teyyub, Cəvahirat xanım

Müşfiq Əmirov və Cəvahirat xanım

Kazbek Haşımov (doktor) və

Abdullayeva Cəvahirat xanım

Abdullayeva Cəvahirat xanım döyüşçülərlə (Qaxda)

Tamerlan Qarayev və Cəvahirat xanım Abdullayeva

Abdullayeva Cəvahirat xanım (Balakəndə)

Soldan Qəhrəman Hüseynov, Cəvahirat xanım, Firuz Səxavət

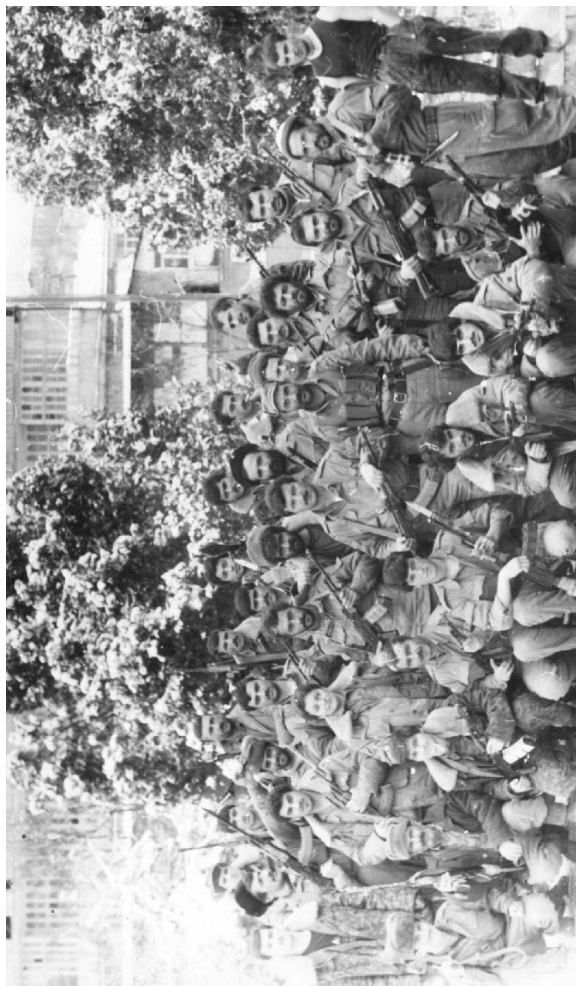

Oruc Cabbarov (sağdan) Cəvahirat Məhəmmədli dostlarla (Qızanlıda)

Şəfiqə Axundova (bəstəkar)

Cəvahirat xanım Fərəhlə

Kavahirat Abdullayev Şuşa Kərkicahan rotası

Soldan Cəvahirat xanım, Kəmalə Qəhrəmanova,

(soldan) Bəxtiyar Vəliyev, Kamil

Murad Rzayev («Qarabağ bülbülləri»nin bədii rəhbəri)

və Cəvahirat xanım

Soldan Cəvahirat Abdullayeva, Yelmar Rzayev,

Kəmalə Qəhrəmanova, Xudayar

Soldan Cəvahirat xanım, Xanımzəh Həsənova,

Mətanət (AZTV), döyüşçü Sevdə

Сəvahirat xanım qardaşı Məhəmməd Abdullayevlə (əsgərlikdə)

Cəvahirat xanım Balakən

(Poçtbinə kəndi)

Cəvahirat xanım Şamaxı «Çuxuryurdda»

Şəhid Sahib Qardaşovun dəfn mərasimində Qaxda Cəvahirat dostlarla

Əlləddin Abbasov Cəvahirat xanım

(Naftalanda)

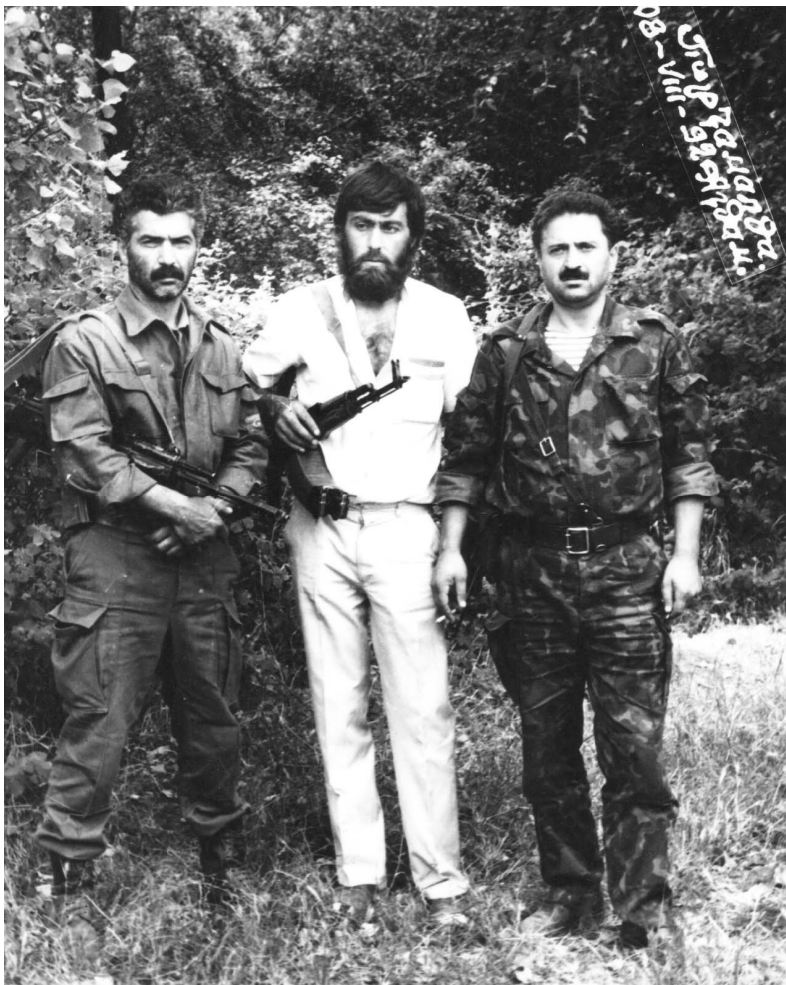
Cəvahirat xanım və Güllərə Musayeva

***Bəxtiyar (soldan), Gülarə xanım, Cəvahirat xanım,
Elmidar Vəliyev***

Baxtiyar, Cəvahirat xanım, Elmidar

Akif Nağıyev (sağda) döyüş dostları ilə

Cəvahirat xanım, Orxan və Ceyhun Abdullayevlər

Xalidə Həsilova (solda), Cəvahirat xanım (sağda), Tənzilə Rüstəmxanlı

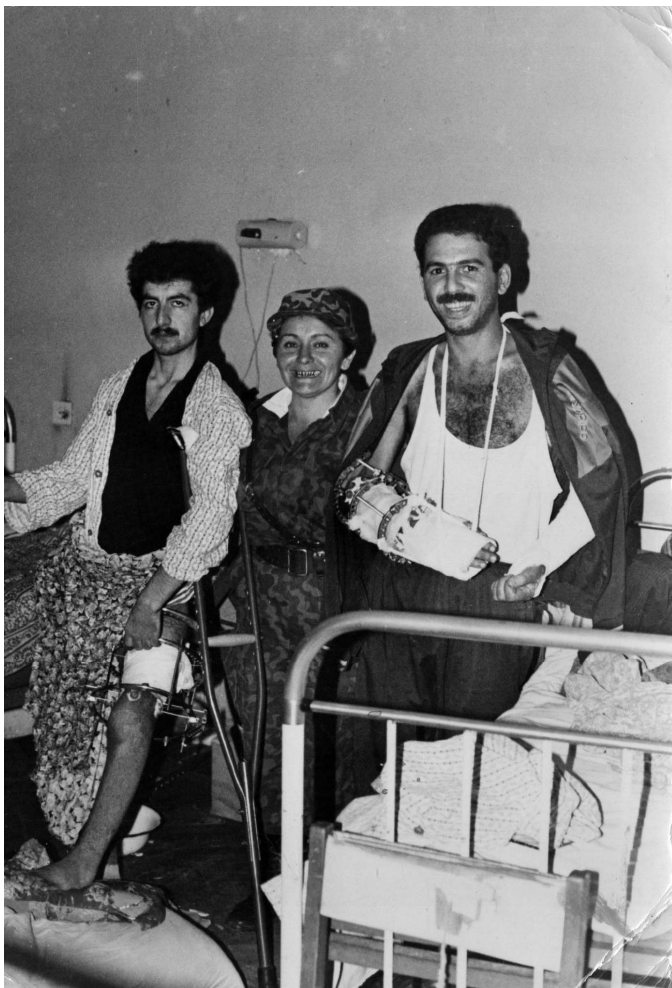
Cəvahirat xanım (solda) Gülarə Musayeva döyüşü qadınlarla

Cəvdhiraat xanım və Nətəvan Paşayeva (Milli Qəhrəman Bəxşeyişin qızı)

Şuşada Cəvahirat xanım döyüşçülərlə

Bakı, Travmatologiya, yaralı döyüşçülərlə

Cəvahirat xanım

Soldan Güllarə Musa, Cəvahirat xanım

Cəvahirat xanım Mələklə birlikdə

Сəvahirat xanım və Ümid Rüstəmov

Firuz Səxavət, Cəvahirat xanım

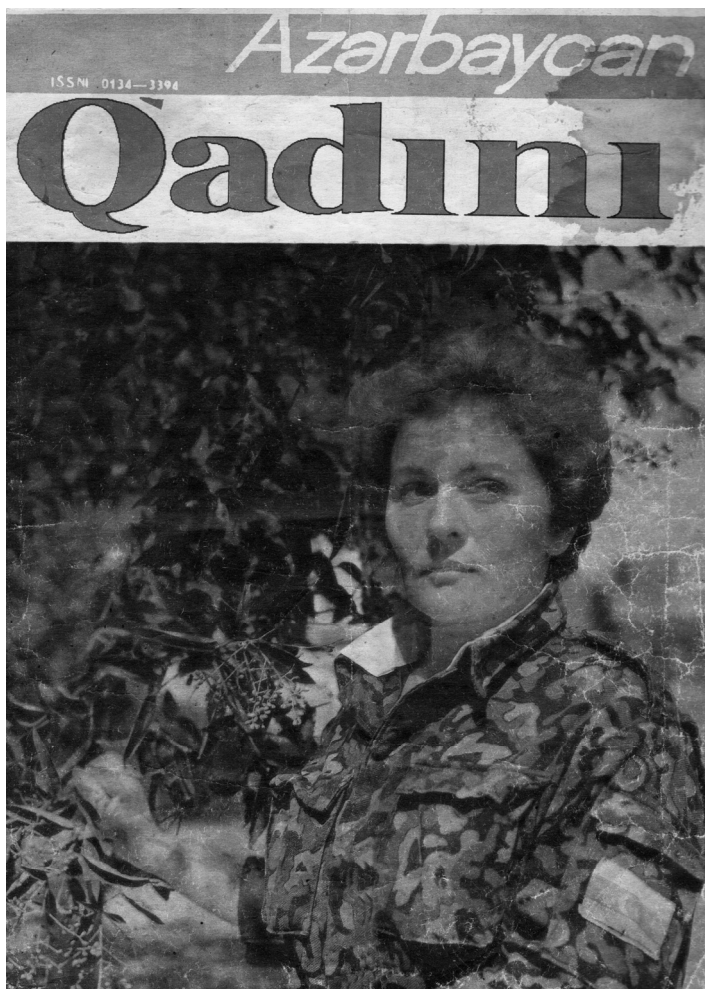
Firuz Saxavat və Cəvahirat xanım

Cəvahirat xanım dostlarla

Soldan Almaz Zeynalova, Akif Nağıyev, Cəvahirat xanım, İradə Əlili

Чавахир габагыма төкдүү шәкилләри бир-бир көстәрәрәк
изаһат верир. Бирдән додаглары сәјријир. һүзнлә:

Шуша баталјонунда Көмәлө дө онула иди. Ачыталасы, Окузачам, Сичанлы батларында постда дурудулар. Шушадан майын 8-дө ахшам сәат 9-дө чыхдылар. Ярәллылар вә мејдаллар вәр иди. Әзәб-әзәзиләр Лачына кәлиб чәтидиләр. Чәвиһәр гәзәблә дөди ки, биз Шушаны дүня дәфылса белә душмәннәрмәздик. Гәдим мәдәнијәт мәркәзмәсә хәжәнтә, сәтгылыгы гурбан кәтди. Инди исә, гәрбидә дө олса, күнәкарлары ахтарыр тапа билмирләр. Нәчә ки, Хәчалы дүјүнү ачылыб гуртәрмәр.

[illegible]

ЖӨЗҮН АЈДЫН

җетмиш илдә ағрыларә дөзмүсән,
 җетмиш илдә үрәјини үзмүсән,
 җетмиш илдә өз ғанында үзмүсән,
 Өз ғаныҗла суварылан Вәтән һеј,
 Күлләләрдән синәси ған, Вәтән һеј!

Талејинә гәм бағлады јағылар,
Өпүш алды додағындан ағылар,
Үмид етдин бир күн думан дағылар,
Дағылыңча даш чатлады, Вәтән һеј,
Сән пијада, бәхт атлыды, Вәтән һеј.

Хэзинэсөн, билди сәни әсарәт,
«Тәмизләјиб», силди сәни әсарәт,
Заман-заман бөлдү сәни әсарәт,
Җаһың олду, оғлуң, гызың, Вәтән һә
Көјдә батды дан үлдүзүн, Вәтән һә

Мејданларда көп галхан һарајлар
Бу милләти сон дејүшә һарајлар,
Байрағына гонан улдузлар, әјлар
Ишыг сачар јолларына, Вәтән һеј,
Дағларынын ағ ғарына, Вәтән һеј!

Истиглала е'лан етди эрэнлэр,
Тиканлардан гызылкүлү дэрэнлэр,
Көзүн ајдын, ај бу күнү көрөнлөр!
Бу күн үчүн өмүр сајдым, Вәтән һөј
Көзүн ајдын, көзүн ајдын, Вәтән һөј

Назир РИЗВАН

Дөйүшдән габаг.

—Ватән тәһлүкәдә оlande нә оглан, нә гыз?! һамымыз бу торпағын өвләдәләрйег, һамымыз да ејин дәрәчәдә она бәрәһәтүг. Ганымкы, чыныгы баһасына олса белә, дәрә-баба ыманаты јурдуһузу јағы дүшмәндән гөрүјүб көләнәк нәсилләре чадырарчағы. Галаба сөзсүз бизим олачаг. Чүнки һагг нш үггүндә курушуруг...

Чаваһирләр сәйбатимыз чох чәкди о күн. Данышдыгча кәһ јумурлары дөјүшнәр, кәһ гашлары чәтәләр, кәһ дә көз-ләрн дәлурдә. Дөјүшүг кимн кечирдиги әкәр бәрәбир бир икин ачылыш-ширинләр хәтирәләри иди ону дилләндирдиги. Мунарибаны јаныгы филмләрдә көрүшүдә Чаваһир. һәр дәрә дәвалы кинода баһада өзүң орадагы гәһрәманларын јөрнүдә тәсәввур едир, чәтин вәзијәтләрдән нәчә чықарыны дүшүнүрдү. Ојунмаг түрфәки миндиге о ағакдән бу ағача дүрмәш-шәдиди. Тәһийән-билән дә дејирдән ки, бу гыз лап оглан хәсијәтлидир. Јакин һәрәкәтләрини тәвчүбләнирдиләр дә. Ахы Чаваһир дәрә гәрәдәшн бир баһасыды. Күң онларла күлүшкәндә, ороһагдә кечирдә. Бөјүдүсчә ыдына һәккәс әрдән. Теннис, үзүчүлүк, самбо вә атычылыга мәшгул олдү. һатта үзүчүлүк үзәр Југославияда кечирилән бейнәлхәлг јөрнәш әкәстә олдү.

Гарабага өрмәни тәвәүзү һамы ким Чаваһир Абдуллајев-вәи дә чох гәзәбләндирмишди. На гәдәр әлләшдәсә, чәбәһә кетмәк үчүн евдәккәләрн рәзвәлиһини ала билмәди. Нәһәјәт... Этән кимн нәјерләрдә үзүбгәз чәккәләрнн тәһирә алармаг баһанәсн илә евдән чыкды. Автобус вағзалындән Ағдама биләт алды. Јола дүшмәндә аһн төрәдәдә кечирдә. Кимә мунариб едмәк, дөјүш кеткәснә рәзвә олачак-лармы! Курдәмәндә автобуса бир нәчә кәнулүл дә минди. Онларня тәһийәли дән хәјин тәрәпләндә. Ағдама чәтдигдән сонрә Гәтәр Мәммәдин дәстәснә гошулунағыны гәт етди. Дәстәдә нә кәһ мәшгул олдүгү килә мәрәғәләнәдә јанәк данышмәли олдү. Тибб бәһәсијәм, деди. Әсәк о иди ки, дөјүшүчүләр сырасына гәбул едилсн. Сонрәс чәтин дөјилди. Јанварын 1-дә дәстә нәбәти әкәлмәјәтә һәзирләшндә сәрирн үстү ачылды. Тәһийән, јоау, пәмбәгы чәбирини долдуруб кәдәнләре го-шудү. На илләһ етдискә, кәри гәјитмәснны мәсләһәт билдирд. Ахырда һирәһәби:

—Мән тибб бәһәсә дөјиләм, курушмаг истәјирәм, деди. Алармәсәнәдә дә әрднчәсә кәләмә.

Нәјәсәнләри! Оруч Чаббаров бу тәрс гызла рәзвәләшәсн олдү. Тәһә үстәли тәһә-дирәк әвдирд.

—Аһмә гәһмә һа! Сәни јанымча апарачам, гојмарам бәшын-дән бир түк әсик олсун.

Сөзү Чаваһирн тустә дә, сүсдү. Оруч бәјн гынәмады дә Ахы, о дөјүшүсүнн нәјә гәдир олдүгүндән хәбәрәсиди. Вуруш мейдәндә икә һамы бу бәстәбәг гызын чәсәрәтинә, чәвилниһи мәвәтлә чыгышды. Чаваһир јаралыларын дәшынмә-

сында әвәснә нш көрдү. Болә ки, дүшмән бир нәфәрән белә киров апарә билмәди.

Бајадан Чаваһирн дилләјә-дилләјә мәрәғиһи дә кизләтмә-рәк:

—Бәс евдәккәләр сәндән нә вәхт, һарадан хәбәр тутдуң!р!

—Телевизиядән. Мәһрүм јурналист Чинкис Мустафәјев чәтнлш үчүн Ағдама кәлмишди. Мәндән дә мусәһибә алды. Дүзү бир-икн көрмә дәмәвәш гәһәрләрдим. Чинкис бәјдән хәһш етдим ки, данышығымы вермәсн, еләчә кәдрә көрүңүм. Сөз верди, сәзүңн үстүндә дүрдә дә. Евдәккәләр дә јөрнмн ондә өјрәнмишдизләр. Јоһс ахтарыш апарыр-ларымш. Јәри кәлмишдән, Чинкис бәјдән бир гәдәр данышым. Оңун һәр кәлншн дөјүшүчүләр үчүн әсә бәјрәм иди. Ширин данышыгы, сәдәлији, гәһрәмәлиһи иди ону һамымыз сәвдирән. Бизимлә бәрәбир сәвәплә тәһәт үстүндә бардаш түрүб отуруп, үст-башынын тәһийәлиһиндән өлүгәи әлмәди. Ахыла мәсләһәтләр верәрди. Нән јадымдән чыкмаз. Бир дәрә дөјүшү јондашларыма нәбә илә өјин баһада су әврәдирәм... О дә јәһишләшәб су чыкмади. Тәһийәдүңдә дөјүшмә ки, сәкәт јохдур, бу баһканы дә гонәгә гыјдырам. Ичинјәрәк: нјә ки! Мән сиздән артыгам!—сәјләди. Хәвалы сојырмыз заманы Ағдама, Шушанын нәһәлмәк икә (Нәјин Ө-дә) Түршудә көрүш-дүк. Нәјир оңдән, Бундән сонрә јәри һалә чох көрүнчәк...

—Чаваһир, билдиримә көрә сәниң дөјүшүг рәфигдән дә вәр.

—Бәли, Кимәли Гәһрәмәнов. Мән Гәтәр Мәммәдин дәстәснә кәлмәдә артыг орда иди. Аз вәхтдә доһа бәш

гәдәр бағландыг бир-биримиз. Чох сәдәғәтлг, сонәг гыздыр. Јанварын 31-дә Храмоуд кәндини өрмнләрдән тәһийәлјәб вәл кечирдиләр. Галаба һамыны сәвдирмишди. Аз сонрә әһр кәнд ки, дәнәһәм, Ханабәдә дә тутмаг ләзәмдир. Дәстә кәндә сәри ирәһлиди. Арахдән көмәк кәләчәғини өјрәнмишдиләр. Бурадә өрмнләрдән мөвгәји чох көһнәзиди. Әләвә гүвәл олмадән кәһнәк мүнәкн дөјилди. Јондә вәтән-пәрвәр шәһирмиз Хәлил Гәз Улутүр оғлу Тәбризлә сәһбә едә-едә кәдирдиләр. Тәбриз деди ки, сәниң гонәғәлиһини биз дә әһтишәк, кәч батәјонүһузә. Чаваһир тәрәдәдә етди, гәтн чәвәб вериди: Елә бу замән дүшмән тәрәдән үстәларня долу кимн кулә јәдгәриһиһә бәшлады. Пәрән-пәрән дүшәдүләр. һәрә бир тәрәдән чәвәб әтәри ачырды. Чаваһир вәхтә фәтә вериди. Јаралылары дәшнјрди. Биртәһәр кәријә, Ағдама гәһтәдлар. На гәдәр сорағлаш-дәсә, Тәбриз «кәрдүм» дөјән олмады. Февралын 3-дә киров көтүрүлмәш мейдәри кәри апарән Тәбризн дә онларн арсында олдүгүнн көрдү. Нәчә ким гәһи гәрә кәди. Оңун әрәзүсүн јөрнә јәтнрәкәји гәрәлә алды ки, руһу шад олсун. Худә Худәғәли батәјонунә кәчди. Дәтә сонрә февралын ахырларндә дәстәләр бирләшндә Шушә батәјонунә дөјн-шинди. Сәу-сәһбәти Гарабәи долашды. Ону «Гарабәғин нәчәридејә чәгырдлар.

в заме н военного билета
 Ф.И.О. Абдуллаев
Ахмедхурат Абдулла Казы
 Дата рождения: 31.01.60
05 " 11.01.9 1995 г. На
 основании Прик. МО В Респ. № 0103 от 30.06.95г.
 уволен из ВС воинск. части 701 и направлен в
Драматский РВК г. Бакы к месту назначения обязан
 прибыть и встать на воинский учет 07 " 07 1995 г.
 Прохождение служб в в/ч 701
 Дата зачисления: "14" "11.01.9" 1994 г. № 194
 Дата исключения: "05" "11.01.9" 1995 г. № 186
 Воинское звание: капитан
 Должность: сан-инструктор
 Участие в боях: с 01.05.94г по 12.5.94г. участвовал в боях
Физическом-Легком направлении при Воесковой
части 701. (реш. Лкт. № 1038 от 14.5.94г.)
 Наименование вооружения: АКМС 19047515
 Дата выдачи: "01" "04" 1995 г. Дата сдачи: "01" "06" 1995 г.
 Особые отметки: с 01.5.94г по 05.07.95г. проходил
службу в войсковой части 701. (Основание: Лкт. № 1038)
от 14.05.94г по 05.07.95г.
 КОМАНДИР В/Ч 701: П-К/Л-НТ: Гамаллянов =
 НАЧ. ЧЛ. ЧТА В/Ч 701: П-К/Л-НТ: Гамаллянов =
 16.05.94

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI :

1. “Əbəs yerə vuruşmamışam”. Cəvahir Abdullayeva. Ülfət qəzeti, 1991- 23 sentyabr
2. Vətən bölünməz. Təranə Nuriyeva. Azərbaycan qadını.İctimai –siyasiŞ ədəbi-bədii aylıq qadın jurnalı. № 9-10.1992, s.2-3
3. Kişi qeyrətli qadın. El qəzeti. 1994-16 iyun
4. Sanatoriya müalicə olunanlara xüsusi qayğı göstərilir. Cəvahir Abdullayeva Qarabağ müharibəsi veteranı. “Ədalət” qəzeti № 137 (977) 24 iyul 1998 –ci il
- 5 . Şuşa dərdi sinəsində dağa dönmüş keçmiş döyüşçü ilə atüstü söhbət. Cəvahir Abdullayeva. Qarabağ müharibəsi veteranı. ”Ədalət” qəzeti. 8 iyun, 1999-cu il.
6. Ona Qarabağın Həçəri deyiblər. “Azərbaycan XXI əsr” qəzeti, 15-31 mart 1999-cü il
7. Qırx qız dastanı. Zemfira Məhərrəmli.Bakı. Nurlan, 2003-313 s.
8. Döyüşdə qadınlıq hissi unudulur. Səriyyə Müslümqızı “Qarabağ”qəzeti №03(331) 11-24 fevral 2005 -ci il
9. Tətiyə söykənmiş xınalı barmaqlar. Səriyyə Müslümqızı “Qarabağ”qəzeti №18(026) 29 sentyabr- 17 oktyabr 2006-cı il
10. Onun üçün müharibə bitməyib. Əntiqə. “Qarabağ“ qəzeti №18 (465) 30 sentyabr- 14 oktyabr 2010-cu il
11. İradə Əlili. “Qarabağın Tutusu” Bakı. “MBM”, 2015-114.s.
12. Minaxanım Əkrəmqızı. Görüşənədək, yoldaş baş leytenant/Hərbi bilik.Elmi-nəzəri, publisistik jurnal. 2014, № 5-s. 92

M Ü N D Ə R İ C A T

Ön söz.....	5
Həcər qeyrətli, Tomris dəyanətli el qızımız.....	11
Cəvahirat xanımın xatirələri.....	17
Cəvahirat xanım haqqında müsahibələr.....	25
Cəvahirat Abdullayeva haqqında yazılan məqalələr.....	42
Cəvahirat Abdullayeva mətbuatda.....	55
Cəvahirat Abdullayevanın döyüş yolu.....	59
İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı.....	116

İRADƏ ƏLİLİ

**DÖYÜŞÇÜ
XANIMIN SƏNGƏR
XATİRƏLƏRİ**

İradə Əlili. "Döyüşçü xanımın səngər xatirələri".

Bakı. "MBM". 2015. 120 səh.

Tiraj: 300